

เอกสารประกอบการประชุมเตรียมงาน

วันสื่อสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี 2557

วันที่ 10 มกราคม 2557

ห้องประชุมชูเกียรติ ปิติเจริญกิจ คณะวิทยาการสื่อสาร ม.อ.ปัตตานี



รายงานสรุป

วันสื่อทางเลือกชายแดนใต้

(2554-2555-2556)



Give Peace a Chance

deepsouth

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSW)

ย้อนรอยวัน "สื่อ" ทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 1

สิ่งที่รับทราบร่วมกันดี สื่อมวลชนในประเทศไทยรายงานข่าวเพียงปรากฏการณ์ความรุนแรง แต่ไม่สามารถอธิบายถึงสาเหตุความขัดแย้งให้นำไปสู่ทางออกของสถานการณ์ได้ ขณะที่สื่อในพื้นที่รู้ปัญหาเชิงลึก เข้าถึงความรู้สึกชาวบ้าน บางครั้งการนำเสนอที่อาจสร้างผลกระทบทั้งต่อผู้ให้ข้อมูลและผู้เสนอข่าว นี่คืออุปสรรคใหญ่ประการหนึ่งในสำหรับคนทำงานสื่อสารในพื้นที่ความขัดแย้ง "ความปลอดภัยในการหาข่าว นำเสนอข่าวในพื้นที่ความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง เพราะคู่ขัดแย้งทั้งกลุ่มก่อการและฝ่ายรัฐมีกองกำลังติดอาวุธทั้งคู่" นายแซมซุ แยะเย็ง จากเครือข่ายสันกาลาคีรี หนึ่งในนักข่าวใหม่ของโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ระบุ

“เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม” ซึ่งประกอบไปด้วยเครือข่าย/ภาคี 3 กลุ่มใหญ่ คือ (1) ภาควิชาการ: คณะวิทยาการสื่อสาร ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สถาบันพระปกเกล้า ฯ (2) ภาคประชาสังคม: มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม อาสาสมัครสันติอาสาสมัครพิทักษ์สันติราษฎร์ เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายเยียวยา เครือข่ายประชาชนเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯ และ (3) สื่อสาธารณะ: สื่อใหม่ อาทิ Peace Media group สำนักข่าวอามาน สำนักข่าวบุหงารายา นิวส์ เครือข่ายเยาวชนนักศึกษาเพื่อพิทักษ์เยาวชน (คพช.- Insouth) สื่อวิทยุ: วิทยุท้องถิ่น ร่วมด้วยช่วยกัน วิทยุ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เครือข่ายวิทยุชุมชนปัตตานี ยะลา นราธิวาส และเครือข่ายวิทยุชุมชนภาคภาษามลายู เครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ ฯ

เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่ง จึงริเริ่มผลักดันให้เกิด "วัน 'สื่อ' ทางเลือก" ให้เป็นสัญลักษณ์ของ 2 นัยยะ โดยนัยยะแรก เป็นการแสดงออกซึ่งการทำงานร่วมกันของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมที่มีเป้าหมายสร้างพลังการต่อรองกับผู้ให้ความรุนแรงทุกฝ่าย และนัยยะที่สอง เป็นการรวมตัวกันของสื่อทางเลือก สื่อชุมชน และสื่อท้องถิ่นชายแดนใต้ และภาคประชาสังคมที่ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคม ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กระบวนการสื่อสารสาธารณะจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อทุกฝ่าย ทั้งสองนัยยะนี้มีเป้าหมายประสงค์เพื่อเปลี่ยน และกำหนด "วาระการสื่อสารใหม่" ที่ปฏิเสธความรุนแรงทุกมิติและจากทุกฝ่ายที่ใช้ ถือเป็นอำนาจไม่เป็นธรรมในการกำหนดชะตากรรมของผู้คน ชุมชน และสังคมทั้งหมด ยังคาดหวังให้ "วัน 'สื่อ' ทางเลือก" นี้ ถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เป็นวันที่กลับมาทบทวนเป้าหมายการทำงาน เติบโตเรียนรู้ และกลายเป็นพื้นที่หล่อหลอม สร้างแรงบันดาลใจสู่คนรุ่นใหม่เสริมเข้ามาในกระบวนการเคลื่อนไหวสังคมชายแดนใต้อย่างสม่ำเสมอ ด้วย ทั้งนี้ นับหนึ่งปีแรกจากวันที่ 13 มีนาคม 2554 ที่ผ่านมา และพัฒนาความเป็นไปได้อย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่สัมพันธ์กัน

วันเดียวกันนี้ ยังได้เชิญ "แหล่งข่าว" ภาครัฐและทหาร ซึ่งคนที่มาร่วมงาน ได้แก่ นายภาณุ อุทัยรัตน์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) พ.อ.บรรพต พูลเพียร โฆษกกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ภาค 4 หน่วยเฉพาะกิจยะลานราธิวาส ฯ เพื่อแนะนำ เปิดตัวสื่อทางเลือก/สื่อชุมชน และ "โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้" ที่เคลื่อนไหวในจังหวัดชายแดนใต้ให้มี "ที่ยืน" และ "ปรากฏตัวตน" ชัดเจนในการทำงานมากขึ้น

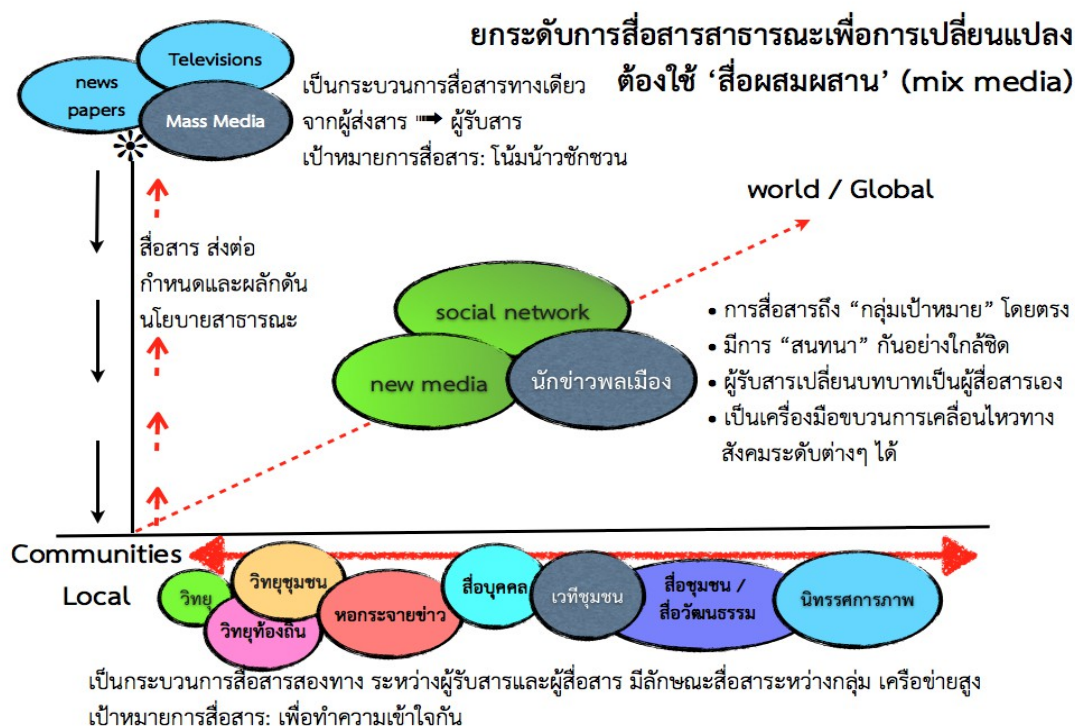
และเชิญ Mr.Froilan O. Gallardo นักเขียนและช่างภาพข่าว หนึ่งใน 20 คนของทีมก่อตั้งสำนักข่าวมินดา นิวส์ จากฟิลิปปินส์ ให้เล่าถึงบทเรียนของการสร้างพื้นที่ข่าวทางเลือกในเกาะมินดาเนา ซึ่งเป็นพื้นที่ขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ "สิ่งที่สื่อทางเลือกอย่างมินดา นิวส์ ทำก็คือรายงานข่าวเชิงลึกเพื่อสะท้อนภาพ

โศกนาฏกรรมของมนุษย์ในพื้นที่แห่งนี้ต่อโลก และจับประเด็นข่าวที่ไม่ได้รับความสนใจให้ความสำคัญจากสื่อส่วนกลาง เช่น สภาพของผู้คนในค่ายอพยพ สภาพภาพของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เป็นต้น ที่สำคัญ คือการนำเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ก่อความรุนแรง กลุ่มติดอาวุธ ไม่ว่าผลของข่าวสารที่ทำไปนั้นจะเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อฝ่ายใด นอกจากนี้ บทบาทของมินดา นิวส์ ยังสนับสนุนการสร้างนักข่าวจากชุมชนรากหญ้าอีกด้วย"

นอกจาก Mr.Gallardo แล้ว นายชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข บรรณาธิการสำนักข่าวประชาไท ที่ใช้ new media ในการตั้งคำถามกับความไม่เป็นธรรมในการชุมนุมทางการเมืองและเรียกร้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อทุกช่องทาง หลังการรัฐประหาร ปี 2549 ยังให้กำลังใจ "สำหรับผู้ที่มีธงในการเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และมาใช้สื่อใหม่เป็นช่องทางในการสื่อสาร ยอมรับว่าเสรีภาพในการสื่อสารนี้อาจเป็นการบั่นทอนแนวทางของตัวเองได้ แต่นั่นว่าสื่อทางเลือกอาจไม่ได้อยู่ภายใต้การชี้นำเสมอไป แต่หากมวลชนที่ต้องการจะสื่อสารเหล่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญจริง การสื่อสารเหล่านี้จะขัดเกลาระบบการทางอุดมการณ์ให้แหลมคมขึ้น และจะไม่มีฝ่ายใดจะสามารถแอบอ้างไปใช้ประโยชน์ได้แต่ฝ่ายเดียว เนื่องจากธรรมชาติของกระบวนการเหล่านี้เป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมือง" และย้ำว่า "การทำงานของสื่อใหม่ยังโดดเด่นผ่านการทำงานผ่านเครือข่ายและการทำงานข้ามเครือข่ายทำให้สื่อใหม่ใกล้ชิดกับมวลชนหรือผู้บริโภคมามากกว่าสื่อกระแสหลักซึ่งเป็นจุดแข็งที่สื่อหลักไม่มี แต่การออกแบบการทำงานร่วมกับเครือข่ายถือเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก"

รวมทั้งตัวแทนจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ถอดประสบการณ์การใช้สื่อผสมผสาน (mix media) ในการขับเคลื่อนเพื่อเปิดประเด็นทางการเมืองในพื้นที่ โดยเฉพาะการพูดเรื่อง "เขตปกครองพิเศษ" (Autonomy) ซึ่งเคยเป็นเรื่องต้องห้ามให้สามารถพูดได้ในที่สาธารณะ เพื่อนำไปสู่การออกแบบโครงสร้างการเมืองการปกครองใหม่ที่ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคน และเสนอเป็นรูปแบบ "การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ" เรื่องนี้จำเป็นต้องการทำความเข้าใจจนไปถึงการสร้างฉันทามติร่วมกัน

แนวคิดการใช้สื่อผสมผสานในการยกระดับการสื่อสารสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลง



แม้ตอนเริ่มต้นจะมาจากนักวิชาการสร้างความรู้ กำหนดประเด็นเคลื่อนไหว ชวนเครือข่ายภาคประชาสังคม 23 องค์กร จัดเวทีสาธารณะที่ดึงดูดผู้คนจากหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม มีการทำแผนที่เครือข่ายสื่อสามจังหวัดภาคใต้ อันนำไปสู่การวางแผนเพื่อถ่ายทอดสดผ่านเว็บไซต์และวิทยุชุมชน (ทั้งภาษาไทยและภาษามลายู) ขณะเดียวกันก็มีนักข่าวพลเมืองคอยสื่อสารและสะท้อนความคิดเห็นของพลเมือง (คนในพื้นที่) ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ให้กลายเป็นการสื่อสารสองทางกับ "สังคมนอกจังหวัดชายแดนใต้" ทำให้เรื่อง "เขตปกครองพิเศษ" เป็น "วัตถุทางวาทกรรม" ที่หลายๆ ฝ่ายพูดถึง อ้างอิงถึง ตอบโต้ และต่อรอง กลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมาคุยกันเรื่องนี้



แน่นอน เมื่อเราสามารถผลิตวัตถุทางวาทกรรม: อาทิ "นครปัตตานี" "เขตปกครองตนเอง (Autonomy)" รวมทั้ง "การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ" ได้ บวกกับการใช้สื่อประเภทต่างๆ ร่วมกันเปิดพื้นที่การสื่อสาร ก็จะนำไปสู่ "พื้นที่ทางการเมืองที่ปลอดภัย" สร้างอำนาจการต่อรองแก่รัฐและกลุ่มก่อการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวน การเจรจาทั้งในประเด็นโครงสร้างอำนาจและประเด็นอื่นๆ ได้ต่อไป

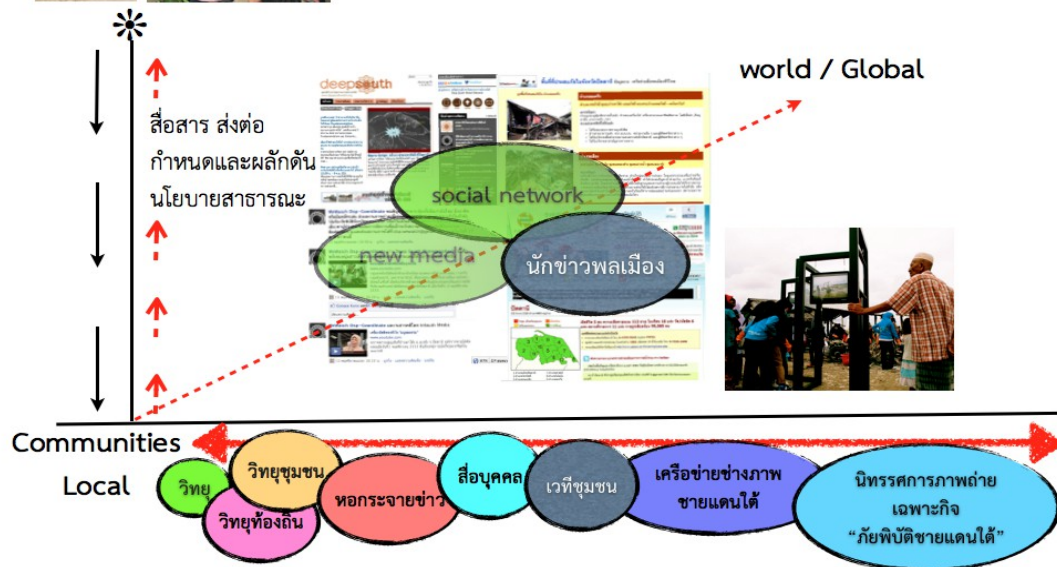
หรือกรณีสถานการณ์ภัยพิบัติ ปลายปี 2553 ก็เป็นตัวอย่างการเชื่อมโยงเครือข่ายสื่อชุมชนและสื่อมวลชน จากกรุงเทพฯ ภาคประชาสังคม และนักวิชาการ ช่วยกันเยียวยาและบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยได้อย่างทันที่ และ นำสู่การฟื้นฟูระยะยาวที่อยู่บนฐานความต้องการของชุมชน ซึ่งแน่นอนภายใต้สถานการณ์ภัยพิบัติซ้ำซ้อนเช่นนี้ ก็เกิด ชุตวาทกรรมเล็กที่เรียกร้อง "การจัดการตัวเองของชุมชนในสถานการณ์ภัยพิบัติ" ขึ้นมาสอดคล้องกับชุดวาทกรรมใหญ่ "องค์กรท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ" ได้อย่างน่าสนใจ



หลังภัยพิบัติ:

- รายการเวทีสาธารณะ ThaiPBS
- นักข่าวส่วนกลางลงพื้นที่ รายงานข่าวเชิงลึกมากขึ้น

กรณีภัยพิบัติปลายปี 2553



อนึ่ง ในงานวันนี้นี้ยังได้เชิญชวนเครือข่ายต่างๆ นำเสนอเนื้อหาของแต่ละองค์กรมานำเสนอ เพื่อสร้าง "พื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน" ด้วย เช่น การจัดนิทรรศการของเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต.) หน่วยนรา สันติ (NaRa Peace) ของฉก.33 นราธิวาส รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนร่วมกับเครือข่ายสตรีภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ แดลงข่าวผลการศึกษา "เพื่อผ่านพ้นความทุกข์ยากของผู้หญิงภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง จังหวะก้าวสร้างกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้" เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี วันสตรีสากลด้วย

ภาพบรรยากาศงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ครั้งที่ 1



รายงานสรุปการจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 2
“เชื่อมร้อยเครือข่าย ผสานกำลังสื่อ สร้างพลังต่อรอง”

Bargaining Power : Civil Networking and Synergy Media

วันที่ 12-13 มีนาคม 2555

ณ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

โดยการสนับสนุนของโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย

Southern Thailand and Participation (STEP) Project

เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมชายแดนใต้ มีลักษณะพิเศษกว่าการรวมตัวของเครือข่ายประชาสังคมภาคอื่นในประเทศไทย เพราะมี 3 องค์ประกอบสำคัญที่ทำงานสัมพันธ์กัน คือ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และสื่อแขนงต่างๆ ที่สำคัญภาคประชาสังคมยังตระหนักเรื่องการสื่อสารกับสังคม กล่าวคือหลายองค์กรทำงานเชิงประเด็นควบคู่กับการออกแบบการสื่อสารสาธารณะทุกรูปแบบ หวังผลทำความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์ความขัดแย้งและรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสันติและยุติธรรมเกิดขึ้น

และเมื่อปี 2553 เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่ง จึงริเริ่มผลักดันให้เกิด "วันสื่อทางเลือกชายแดนใต้" เป็นครั้งแรกให้เป็นการแสดงออกซึ่งการทำงานร่วมกันของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมที่มีเป้าหมายสร้างพลังการต่อรองกับผู้ใช้ความรุนแรงทุกฝ่าย และกำหนด "วาระการสื่อสารใหม่" ที่ปฏิเสธความรุนแรงทุกมิติและจากทุกฝ่ายที่ใช้ คาดหวังให้ "วันสื่อทางเลือกชายแดนใต้" นี้ถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เป็นวันที่กลับมาทบทวนเป้าหมายการทำงาน เติบโตความรู้ และกลายเป็นพื้นที่หล่อหลอม สร้างแรงบันดาลใจสู่คนรุ่นใหม่เสริมเข้ามาในกระบวนการเคลื่อนไหวสังคมชายแดนใต้อย่างสม่ำเสมอด้วย

งานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2555 มีการวางแผน เตรียมการ และเปิดพื้นที่ให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา มีการเชิญตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคมด้านต่างๆ เข้าร่วมเป็นคณะทำงานเตรียมจัดงาน โดยในที่ประชุมเห็นตรงกันว่าที่ผ่านมา พลวัตการสื่อสารเปลี่ยนไปมาก สื่อจากในพื้นที่สามารถกำหนด "วาระข่าว" ได้บ้างแล้ว เช่น การสามารถเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงเรื่องการกระจายอำนาจ จนถึงขั้นนำไปสู่การร่วมออกแบบโครงสร้างอำนาจทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดรูปแบบเขตปกครองท้องถิ่นพิเศษที่สอดคล้องกับพัฒนาธรรมในพื้นที่ การตั้งคำถามกับความไม่เป็นภายใต้การบังคับใช้กฎหมายพิเศษซ้ำซ้อน การรณรงค์เพื่อตั้งคำถามกับความไม่เป็นธรรมโดยเฉพาะการบังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ รวมทั้งการผลักดันให้มีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในทุกมิติอย่างเป็นธรรมมากขึ้น เป็นต้น

ในการจัดงานครั้งนี้มี 3 สาระสำคัญที่ประชุมให้ความสำคัญและแลกเปลี่ยนมุมมอง เพื่อร่วมกันออกแบบรูปแบบของกิจกรรมวันสื่อทางเลือก ดังนี้

ประการแรก เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมที่ผ่านมา สามารถทำงานร่วมกันและสร้าง “พื้นที่กลาง” รวมถึง “พื้นที่กลางที่ปลอดภัย” เพียงพอที่จะมีนัยยะไปขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการสันติภาพ หรือผลิตวาระข่าวสารใหม่จากพื้นที่ชายแดนใต้จริง? เครือข่ายฯ ควรพอใจการผลิตเนื้อหาสาระ เพื่อให้ “สื่อกระแสหลัก” หยิบไปใช้เพียงเท่านั้น แม้ “สื่อทางเลือก” จะเป็นการจำกัดนิยามเพียงแค่ว่าเป็นคู่ตรงข้ามของ “สื่อกระแสหลัก” และเป็นเพียงเครื่องเคียงข่าวที่สื่อกระแสหลักหยิบประเด็นไปประกอบข่าว ทว่า ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ทำทนายว่า สิ่งที่เราเครือข่ายฯ ควรคำนึงถึงคือความต้องการ “อำนาจ” จากพื้นที่ กล่าวคือ การสร้างพื้นที่เป็นอำนาจทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถดู

พลังอำนาจของประชาชน พลเมืองกลุ่มต่างๆ มารวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทของภาคพลเมืองจนสามารถกำหนดวาระสำคัญของกลุ่มหรือเครือข่ายขึ้นมาให้ได้ (civic assembly) โดยมี “ปฏิบัติการสื่อสาร” (communicative action) ที่สามารถท้าทายข้ออ้างและความชอบธรรมที่ดำรงอยู่อย่างไม่เคยถูกตั้งคำถามได้ คือยกระดับเป็น “ผู้ชี้แนะ” มากกว่าการเป็นส่วนประกอบของสื่อกระแสหลัก

ประการที่ 2 การเปลี่ยนชื่อจากงานวัน “สื่อทางเลือก” (Alternative media) เป็น “สื่ออิสระ” (Independence Media) ซึ่งเป็นผลจากการถกเถียงฐานคิด นิยาม และบทบาทหน้าที่ของสื่อในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จากประเด็นข้างต้น และมีการอภิปรายกว้างไปถึงประเด็นสิทธิในการสื่อสาร สิทธิในการพูด (Free Speech) อย่างไรก็ดีตาม เสียงส่วนใหญ่ยังให้คงเป็นวันสื่อทางเลือกไว้ก่อนสักระยะหนึ่ง ด้วยเหตุผลว่าการบอกว่าเราเป็นใครนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราทำ และหากเปลี่ยนชื่องานทุกปีก็จะไม่สามารถประกอบสร้าง “สัญลักษณ์” ให้เข้มแข็งได้

ประการที่ 3 การตั้งเป้าหมายและความคาดหวังผลลัพธ์ โดยหลักการเห็นชอบที่จะให้ “วันสื่อทางเลือกชายแดนใต้” เป็นเครื่องมือในการชวนเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม จัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างพื้นที่การทำงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การยกระดับการสื่อสารสาธารณะ ยังคาดหวังว่าให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปัน เสริมศักยภาพระหว่างกัน รวมทั้งเป็นพื้นที่ฝึกประสบการณ์ให้คนรุ่นใหม่ในแต่ละเครือข่ายๆ มีโอกาสได้ฝึกการนำเสนอ “เนื้อหา” ขององค์กรตนเองด้วย และมีข้อเสนอที่น่าสนใจหลายประเด็นจากนายชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ จากสำนักหัวใจเดียวกัน “หากจะทำให้เครือข่ายนี้ สะท้อนการรวมตัวสร้างพลังอย่างไร ควรชวนชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบในมิติต่างๆ ที่ได้รับการแก้ไขในปัญหาระดับหนึ่งจากผลการทำงานของเครือข่าย ขึ้นมาบอกเล่าประสบการณ์ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อให้การทำงานของสื่อชายแดนใต้ช่องทางต่างๆ เข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น” และ “นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่เครือข่ายได้สื่อสารระหว่างกันแล้ว น่าจะมีการเชิญคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ได้ร่วมงาน เพื่อแนะนำอาชีพและช่องทางการทำงานเพื่อสังคม เป็นพื้นที่จุดประกายให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าสู่อาชีพเกี่ยวกับการสื่อสารกับสังคมรูปแบบต่างๆ”

ในที่สุดประชุมสรุปจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ เป็นสองวันคือ วันที่ 12-13 มีนาคม 2555 ภายใต้คำรณรงค์ “เชื่อมร้อยเครือข่าย ผสานกำลังสื่อ สร้างพลังต่อรอง” Bargaining Power : Civil Networking and Synergy Media ที่คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รูปแบบงานเป็นการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิด ในรูปแบบตลาดนัดสื่อ ตลาดนัดวิชาการ ตลาดนัดกระบวนการ และมีเวทีกลางนำกิจกรรมของแต่ละกลุ่มย่อยขึ้นมานำเสนอ รวมทั้งการเชิญวิทยากรที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานสื่ออย่างหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งเปิดพื้นที่และโอกาสให้เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมทุกองค์กรเครือข่าย ได้นำเสนอการทำงานของตนเองในระยะที่ผ่านมา และการระดมทุนของแต่ละองค์กรด้วย

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดงานครั้งนี้

1. เป็นพื้นที่สร้างและพัฒนาความร่วมมือการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อแสดงสัญลักษณ์การทำงานร่วมกันของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมที่นำไปสู่การสร้างพลังอำนาจการต่อรองกับผู้ใช้ความรุนแรงทุกฝ่ายได้
2. ให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การใช้สื่อและเครื่องมือต่างๆ เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะในสถานการณ์(พื้นที่) ที่มีความรุนแรงและขัดแย้งกันนั้น สื่อไม่ได้เป็นแค่พื้นที่สาธารณะที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารและเปิดพื้นที่ให้เสียงอันแตกต่างจากเสียงหลักของสังคมเผยตัวขึ้นมาเท่านั้น ทว่ายังเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่นำไปสู่การสร้างหรือคลี่คลายความขัดแย้งได้พร้อมกัน จากวิทยากรทั้งในและต่างประเทศ

3. เปิดตัวสื่อทางเลือก สื่อชุมชน และสื่อสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ ที่เคลื่อนไหวในจังหวัดชายแดนใต้ให้มี "ที่ยืน" และ "ปรากฏตัวตน" ชัดเจนในการทำงานมากขึ้น



บรรยากาศการประชุมของคณะเตรียมการจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2555
ทำให้ปีนี้มองคร/เครือข่ายเข้าร่วมงานมากกว่าปีที่ผ่านมา

งานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ปีนี้ มีเครือข่ายเข้าร่วมมากกว่าปีที่ผ่านมา กว่า 30 องค์กร มีผู้เข้าร่วมงานและร่วมจัดกิจกรรมในแต่ละวันเฉลี่ย 300-400 คน เครือข่ายใหม่ๆ ที่เข้าร่วมปฏิบัติการสื่อสารในงานนี้ ได้แก่ สำนักหัวใจเดียวกัน จากนราธิวาส มาเปิดตัวกลุ่มเยาวชน 'เฌอบูโด้' และร่วมทำวารสารเฉพาะกิจเพื่อเผยแพร่ในงาน สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ (วพส.) มาเปิดตัวโครงการและเว็บไซต์ โครงการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้จังหวัดชายแดนใต้ (Knowledge for Deep South-K4DS) รวมทั้งระบบการค้นหาข้อมูลที่น่าสนใจ กลุ่ม FT Media นำโดยนวนลน้อย ธรรมเสถียร" อดีตผู้สื่อข่าวบีบีซี ภาคราชการไทย และทีมมาถ่ายถอดประสบการณ์และสาธิตการทำ "สารคดีเสียง" สำหรับออกอากาศทางวิทยุ

ยังมีเครือข่ายผู้พิการจากสถาบันสุขภาพคนพิการ (สสพ.) มาออกบูทที่วีคอนหนูหนวก ฉายหนังเงียบ และแสดงอานาซิดเพื่อคนพิการ รวมทั้งการได้เรียนรู้ตัวตนและความหลากหลายพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้กับสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่มาฉายวิดีโอ 3 เรื่อง คือ ประวัติศาสตร์ปัตตานี ภาษามลายู และโลกใบเล็กของมุสลิม เป็นต้น และในงานเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม ยังได้จัดเวทีเพื่อเผยแพร่เสียงของผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงและเวทีขอคำแนะนำเพื่อออกแบบการสื่อสารขับเคลื่อนการทำงานของเครือข่ายผู้หญิงด้วย ซึ่งตลอดทั้งสองวันมีการถ่ายทอดสดทางเว็บ www.deepsouthwatch.org และ www.tvthainetwork.com พร้อมกับการถ่ายทอดเสียงผ่านวิทยุโม. และวิทยุชุมชนของเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมด้วย

ในช่วงค่ำของวันแรก มีงานเลี้ยงเพื่อให้เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมได้ทำความรู้จักกันเพิ่มเติม ซึ่งพ.ต.อ.ทวี สอดส่อง เลขาธิการ ศอ.บต. มาร่วมงานและให้ความสำคัญกับการแสดงออกและการเปิดพื้นที่ของเครือข่ายสื่อทางเลือกชายแดนใต้ เขากล่าวในงานเลี้ยงว่า "ที่ผ่านมารัฐบาลทุ่มงบประมาณจำนวนมากให้กับสื่อภาครัฐ แต่ก็ไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอเงื่อนไขและแสดงทางออกของความขัดแย้งของปัญหาได้ ช่วงหลัง ศอ.บต. จึงต้องติดตามการเสนอข่าวของสื่อทางเลือกทั้งจากเว็บไซต์และวิทยุชุมชน เนื่องจากสื่อเหล่านี้ได้นำเสนอประเด็นที่หลากหลายมากกว่าการนำเสนอปรากฏการณ์ความรุนแรงรายวัน มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและนำเสนอความเห็น ความต้องการของคนในพื้นที่ให้ภาครัฐได้ยิน และพร้อมสนับสนุนแนวทางที่เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมจะช่วยกันเปิดพื้นที่ที่ปลอดภัยเพื่อให้คู่ขัดแย้งหลักได้ใช้เป็นพื้นที่การสื่อสาร ให้เป็นอีกพื้นที่และทางเลือกที่ไม่ใช้ความรุนแรง"

เสนอสร้างพื้นที่สาธารณะสร้างทางเลือกไม่ใช่ความรุนแรง

ความสำคัญจากการบรรยายสาธารณะ ของโรงเรียนวิชาการเมือง หัวข้อ "เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส: การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของพื้นที่สาธารณะ" โดย ดร.โนเบิร์ต โรเปอร์ส ผู้อำนวยการองค์การสนับสนุนสันติภาพเบิร์กฮอฟ

ในสังคมที่มีเสรีภาพ คนทุกกลุ่มควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องผลประโยชน์จากมิติต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน และกลไกทางสังคมกลไกหนึ่งที่จะสร้างสมดุลระหว่างมิติต่างๆ นั่นก็คือ “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) นั่นเอง เนื่องจากคุณสมบัติประการหนึ่งของ “ความเป็นพื้นที่สาธารณะ” ก็คือ ในพื้นที่ดังกล่าว คนทุกคนจะสามารถสื่อสารได้อย่างเต็มที่ และพื้นที่สาธารณะจะต้องทำหน้าที่เป็นกลไกที่เข้มแข็งพอที่จะไม่ปล่อยให้ผลประโยชน์ส่วนตัวของคนบางคน/คนบางกลุ่มเข้ามาครอบงำได้ ส่วนการที่พื้นที่สาธารณะจะเข้มแข็งได้นั้น ก็ต้องมีเงื่อนไขทางสังคมบางประการมารองรับ คือ การมีเสรีภาพทางความคิดและข้อถกเถียงกันบนหลักเหตุและผลหลายๆ ประเภท ซึ่งปัจจุบัน สังคมยังขาดเงื่อนไขดังกล่าวอยู่

คำนิยามของ “พื้นที่สาธารณะ” ตามทัศนะของฮาเบอร์มาส เขานิยามว่า พื้นที่สาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ 'ความรู้สึกเป็นส่วนรวม' (sense of public) พื้นที่เช่นนี้มีความสำคัญมากสำหรับสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่บุคคลเข้าไปในปริมาณพลนั้นจะมีสถานะเป็น 'ผู้กระทำการ' (actor) ที่มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุใช้ผลเชิงการสื่อสาร (communication rationality) เพื่อตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน มิใช่การตัดสินใจบนฐานอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือตัดสินใจตามแบบประเพณีที่เคยๆ ทำ ๆ กันมา

ฮาเบอร์มาส อธิบายพื้นที่สาธารณะต่อยอดแนวคิดจากนักปรัชญารุ่นดั้งเดิม เช่น จอร์จ ฟรีดริช เฮเกล, คาร์ล มาร์กซ์, อันโทนีโอ กรัมสกี ฯลฯ ที่แยกพื้นที่ในสังคมออกเป็น 2 ส่วน โดยในแต่ละพื้นที่นั้นมีกลไกวิธีทำงานกันคนละแบบและมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน

นักปรัชญาเช่นเฮเกลได้แบ่งพื้นที่ในสังคมออกเป็น 2 ส่วน โดยใช้เกณฑ์เรื่องความเป็นส่วนรวมและส่วนตัว เรื่องราวที่เป็นผลประโยชน์ส่วนรวมนั้นจะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เรียกว่า 'political society' เช่น เรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งในขั้นต่อมา กรัมสกีได้ขยายว่าการทำงานของกลไกรัฐใน political society นี้ ได้แก่ กลไกรัฐด้านการควบคุมปราบปราม (repressive apparatus) เช่น ศาล กฎหมาย ตำรวจ ทหาร รัฐสภา พรรคการเมือง ฯลฯ เป็นต้น

อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ที่ปัจเจกใช้อย่างเป็นส่วนตัว เรียกว่า 'civil society' เช่น ชีวิตในครอบครัว การทำงาน ชีวิตวัฒนธรรมของบุคคล ฯลฯ พื้นที่ส่วนนี้ทำงานด้วยกลไกรัฐด้านอุดมการณ์ (ideological apparatus) เช่น การสั่งสอนของศาสนา การปลูกฝังค่านิยมผ่านสื่อมวลชน การอบรมจากพ่อแม่ เป็นต้น

ขณะที่ ฮาเบอร์มาสเสนอสิ่งที่เรียกว่า 'พื้นที่สาธารณะ' ในศตวรรษที่ 17 นั้น หมายถึง พื้นที่ที่อยู่กึ่งกลาง/เชื่อมต่อระหว่าง political society และ civil society ตัวอย่างรูปธรรมก็คือ ในร้านการกาแฟ ร้านน้ำชา ที่เรารู้จักกันในนาม 'สภากาแฟ' มีการพูดคุยถกเถียงเรื่องราวต่างของสังคม หรือในห้องรับแขก โรงเหล้า เพื่อการพูดคุยถกเถียงกันอย่างเปิดเผย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 17-18 ในยุโรป ซึ่งดูเป็น 'พื้นที่ส่วนตัว' แต่ในพื้นที่เหล่านี้จะมีกลุ่มบุคคลมานั่งพูดคุยถกเถียงกันในเรื่องราวของ 'สาธารณะ' เช่น ปัญหาบ้านเมือง และหากยึดตามความหมายนี้ บรรดารายการโทรทัศน์ ในหน้าหนังสือพิมพ์ ก็สามารถถือได้ว่าเป็น 'พื้นที่สาธารณะ' ตามทัศนะของฮาเบอร์มาสด้วย

ดร.โรเปอร์ส ระบุว่าเนื้อหาหลักกว่าครึ่งเล่มแรกของหนังสือ *The Structural Transformation of the Public Sphere* ฮาเบอร์มาสให้น้ำหนักอธิบายถึงพัฒนาการของ 'พื้นที่สาธารณะ' และให้ความสำคัญแก่ยุคสมัยศตวรรษที่ 17-18 เมื่อชนชั้นกลางกระฎุมพีต่อสู่ช่วงชิงอำนาจรัฐได้และครอบครองอำนาจรัฐในช่วงศตวรรษที่ 19 และการค่อยๆ เสื่อมลงมาในเวลาต่อมา ลงรายละเอียดโดยสรุปนั้นกล่าวถึงในศตวรรษที่ 18 กลุ่มชนชั้นกลาง ปัญญาชนได้สถาปนาตนเองเป็น 'พลเมือง' (citizen) และได้เริ่มสร้าง 'พื้นที่สาธารณะแบบใหม่' ที่เป็นของชนชั้นตนเองขึ้นมา ที่ใช้มากคือ ร้านกาแฟ โรงเหล้า ห้องรับแขก พื้นที่เหล่านี้เป็นเขตปลอดจากอำนาจของกษัตริย์และศาสนา เนื่องจากสังกัดอยู่ใน civil society

หน้าที่ของพื้นที่สาธารณะในยุคนี้ การพบปะพูดคุยของกลุ่มผู้สนทนาต้องการให้ผลลัพธ์จากการพูดคุยนั้นแปรออกไปเป็นการกระทำด้วย ดังนั้น พื้นที่สาธารณะดังกล่าวจึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต่อสู่ทางการเมืองของชนชั้นกลางไปด้วย เพราะเป็นช่องทางหนึ่งให้ชนชั้นกลางได้เข้ามามีส่วนร่วมมีสิทธิ์เสียงในชีวิตสาธารณะ (public life) และยังสามารถเป็นช่องทางการตรวจสอบ/การคานอำนาจรัฐบาลในขณะนั้นด้วย และเงื่อนไขการเกิดและใช้พื้นที่สาธารณะแบบใหม่นี้มีปัจจัยสำคัญกับการเกิดขึ้นของสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์และขยายตัวในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 หนังสือพิมพ์กลายเป็นศูนย์กลางของการป้อนข่าวสาร (ขาเข้า) รวมทั้งเป็นเวทีการแสดงออก (ขาออก) ของกลุ่มด้วย ทำให้มีลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง และกระจายตัวรอบทิศ

ฮาเบอร์มาสสรุปว่า พื้นที่สาธารณะของชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 17-18 ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมาก เพราะสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของชนชั้นกลางในการโค่นล้มสังคมแบบศักดินาในหลายๆ ประเทศ เช่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ เป็นต้น จนสามารถสร้างสังคมประชาธิปไตยขึ้นมาได้

อย่างไรก็ตาม ดร.โรเปอร์ส ชี้ให้เห็นข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากเป็นมุมของอุดมการณ์มากกว่าที่เป็นความคิด และกลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ คือนายทุนหรือกลุ่มคนที่มีทรัพย์สิน มีการศึกษา รวมทั้งการขยายตัวของสื่อสิ่งพิมพ์ก็อยู่เพียงในมือของคนกลุ่มน้อย ที่มีบทบาทในการควบคุมเป็นเจ้าของ ดูแลเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านี้ “ตอนต้นของงานเขียน ฮาเบอร์มาส ให้ความสำคัญเกี่ยวกับศตวรรษที่ 18 ที่เป็นช่วงการขยายตัวของพื้นที่สาธารณะ แต่ตอนท้ายของงานเขียนจะกล่าวถึงความเสื่อมถอยของพื้นที่เหล่านั้น ซึ่งมีข้อถกเถียงว่า ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น แล้วมีการตั้งคำถามในเวลาต่อมา จะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดการฟื้นคืนของพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริงกลับคืนมาให้ได้”

ดร.โรเปอร์ส สรุปปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสื่อมของพื้นที่สาธารณะ ประการแรก คือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะเอง กล่าวคือ ยิ่งมีความขยายตัวของพื้นที่สาธารณะเท่าใด ยิ่งมีผู้ที่เข้ามาร่วมใช้พื้นที่มากขึ้น ย่อมก่อให้เกิดสังคมการเมืองในพื้นที่สาธารณะดังกล่าว อาทิ ชนชั้นกลางที่มีอำนาจรัฐในมือก็แปลงความหมายของพื้นที่สาธารณะที่เคยเป็น 'เขตพูดคุยเรื่องการเมือง' ให้กลายเป็น 'เขตปลอดการเมือง' แล้วเปลี่ยนพื้นที่จากมติดการเมืองสู่มิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เช่น การสร้างศูนย์การค้า สวนสนุก โรงภาพยนตร์ ฯลฯ ทำให้การรวมตัวจำนวนมากของผู้คนในพื้นที่สาธารณะกลายเป็นการหาความสนุกสนาน แสวงหาความรู้ การจับจ่ายใช้สอย เป็นต้น

เมื่อพื้นที่และวิธีคิดของการใช้พื้นที่ถูกตัดแต่งไปจากเดิมจนสิ้นสภาพ ย่อมทำให้ “ความเป็นพลเมือง” ที่เคยมีการส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มข้น กลายเป็น “ผู้บริโภคร (ทางการเมือง)” และผู้รับสารที่เฉื่อยชา แม้จะเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องสาธารณะต่างๆ แต่ก็ไม่มีการถกเถียง ไม่มีการเข้าไปร่วมในเหตุการณ์สาธารณะนั้นทั้ง 3 มิติ คือ มิติความเข้าใจ (ไม่มีความเห็นในเรื่องนี้) มิติอารมณ์ความรู้สึก (ไม่รู้สึกละอายในเรื่องนี้) และมิติการกระทำ (ไม่รู้จะทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้) มากกว่านั้น ยังทำให้เกิด 'ระบบตัวแทน' หรือ 'ลัทธิรับทำแทน' ก็คือตัวแทนที่เคลื่อนไหวทางการเมือง พวกเขามีอาชีพทางการเมืองเข้ายึดพื้นที่ ฮาเบอร์มาสเรียกว่า 'spatial-interest group' หรือ 'Knowledge broker' ตัวอย่างเช่น พวกนักการเมืองมืออาชีพ พวกล็อบบิเอสต์ ราชบุรุษอาวุโส นักวิเคราะห์ข่าวการเมืองของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ¹ แง่นี้เอง การใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อคุยกันแบบตัวต่อตัวหรือสื่อสารในแบบที่ใช้ในพื้นที่สาธารณะในแบบเก่าลดลงแทบไม่เหลือเค้าลางเดิม และคำถามต่อเรื่องนี้คือ ความคิดเห็นของกลุ่มมืออาชีพเหล่านี้สอดคล้องกับผลประโยชน์คนส่วนใหญ่หรือไม่ หรือในอีกด้านหนึ่ง พลังความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้มีน้ำหนักมากพอที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขที่เป็นจริงหรือไม่

1 สายธารนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา, น.381.

ประการที่สอง การเกิดขึ้นของสื่อสารมวลชน (Mass media) ที่ช่วงหลังถูกบรรษัท ธุรกิจยึดครอง ประกอบการขยายตัวของนักวิชาการเกี่ยวกับการสื่อสารในช่วงหลังมีมากขึ้น ทำให้เกิดการแยกตัวเพื่อผลิตสื่อของตัวเอง ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป้าหมายหลักคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เรียกว่าเป็น 'political press' เมื่อสังคมเปลี่ยนไปสื่อก็เปลี่ยนแปลงตัวเองตามกัน โดยเปลี่ยนเป้าหมายไปเป็นเพื่อการค้าที่เรียกว่า 'commercial press' ทำให้หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนหมกมุ่นกับการสร้างพื้นที่สาธารณะไปที่ละเล็กละน้อย

ประการที่สาม พื้นที่สาธารณะกลายเป็นพื้นที่ทางความคิดเห็นหรือประชามติความคิดเห็น โดยผ่าน 'เครื่องมือ' การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้เป็นพื้นที่ความคิดเห็นของสาธารณะ ต่างจากเดิมที่เกิดจากการพูดจา หรือตัวต่อตัว คนต่อคน แต่แบบใหม่คือการใช้ 'แบบสำรวจความคิดเห็นโดยทั่วไป' ซึ่งมาจากการถามรายบุคคลแล้วนำมาอธิบายเป็นแบบส่วนรวม

ข้อสรุปของฮาเบอร์มาสมีเยอะมาก แต่ ดร.โรเปอร์สได้สรุปส่วนที่สำคัญที่สุด คือ คำถามของฮาเบอร์มาสที่ค้างไว้เป็นเวลานานแล้ว “ทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดสังคมที่ดี สังคมประชาธิปไตย ให้เหมือนที่เกิดขึ้นในยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่ 18”

หากกลับไปอ่านแนวคิดของเขา ดร.โรเปอร์ส ระบุว่าคำตอบบางประการแต่ไม่ทั้งหมดคือ ขึ้นอยู่กับทักษะของประชาชนที่จะสร้างพื้นที่ให้คนมีส่วนร่วมหลากหลายฝ่าย และการเข้าร่วมอย่างมีอิสระ สำหรับการสร้างพื้นที่สาธารณะและสร้างวาทกรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นใหม่ การสร้างพื้นที่เหล่านี้ขึ้นมา มาจากการอาศัยการพูดคุยตัวต่อตัว คนต่อคน และใช้การกระทำเชิงการสื่อสาร (communication action) เข้ามาประกอบด้วย ทั้งสองส่วนจึงจะสามารถสร้างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เพื่อเกิดสังคมประชาธิปไตยได้

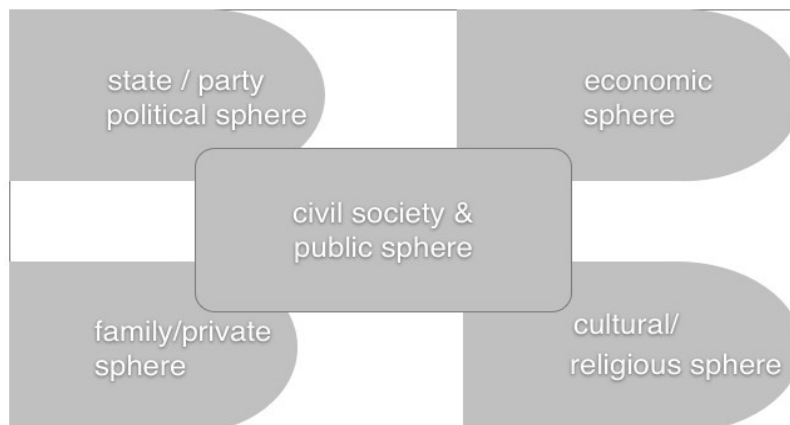
“แล้วโอกาสเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งเป็นไปได้หรือไม่?”

ดร.โรเปอร์ส อภิปรายสรุปว่า ความเห็นส่วนใหญ่มีความขัดแย้งกัน ฝ่ายหนึ่งมองว่า การสื่อสารในปัจจุบันมีความฉาบฉวย รายงานเพียงผิวเผิน ทำให้สังคมเกิดการย้อนกลับไปสู่ระบบศักดินาในพื้นที่สาธารณะ ทำให้เกิดปัญหาต่อสังคมเป็นอย่างมาก อีกฝ่ายมองว่า social media new media และ alternative media สื่อออนไลน์ทั้งหลาย กำลังสร้างชัยชนะ ยึดพื้นที่คืนมาได้ และสร้างการเมืองใหม่ในพื้นที่สาธารณะขึ้นมา ซึ่งทั้งสองเป็นความเห็นที่มีการถกเถียงและขัดแย้งกันอยู่

งานของฮาเบอร์มาส ตอบโจทย์ข้อถกเถียงเรื่องพื้นที่สาธารณะอย่างไรบ้าง ซึ่งมี 3 ประการ

1. จากทฤษฎีการกระทำเชิงการสื่อสาร (Theory communication action) ถือเป็นแนวทางปกป้องพื้นที่สาธารณะได้ สำหรับฮาเบอร์มาสแล้ว คำถามที่จำเป็นสำหรับการจัดระบบสังคม การเมือง และประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นได้ คือ การกระทำเชิงสื่อสารที่สามารถจัดวางความสัมพันธ์ระหว่าง “ระบบ” (system) ของอำนาจและทุน กับ “โลกแห่งชีวิต” (lifeworld) ที่รวมเอาทั้งปัจเจกส่วนตัวและส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ศาสนาของบุคคลเอาไว้ด้วยกันได้อย่างไร ทำอย่างไร “พื้นที่สาธารณะ” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่กึ่งกลาง/เชื่อมต่อระหว่าง political society และ civil society ไม่ถูกครอบงำโดย “ระบบ” ทว่ายังรักษาความเป็นอิสระของปัจเจกไว้ได้

Civil Society and the “Public” as an intermediate sphere



Norbert Ropers Center for Conflict Studies and Cultural Diversity (CSCD),
PSU & Berghof Foundation 2012

2. การทำให้ความเป็นสมัยใหม่สมบูรณ์ขึ้น การสืบทอดแนวคิดของอิมมานูเอล คานท์ และนักปรัชญาสำนักแสงสว่างทางปัญญา (Enlightenment) ซึ่งฮาเบอร์มาสตีความว่า กระบวนการความเป็นสมัยใหม่ การจะปลดปล่อยมนุษย์ออกจากค่านิยมแบบเก่าสู่โลกใหม่ และอยู่ร่วมกันในโลกที่หลากหลายทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องเรียนรู้ 'เหตุผลของการกระทำ' และให้ความสำคัญเรื่องความเชื่อมโยงระหว่าง 'การทำงานของสถาบันทางสังคม' (เช่น สถาบันรัฐ กฎหมาย การเมือง) กับ 'การก่อรูปอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล' โดยผ่านการทำงานของตัวกลางต่างๆ โดยเฉพาะ 'การสื่อสาร'

3. วาทกรรมแห่งจริยธรรม: ส่วนประกอบขึ้นพื้นฐานหนทางแก้ไขความขัดแย้ง สืบต่อจากแนวคิดของคานท์ ฮาเบอร์มาส เห็นว่า เรื่องการใช้เหตุผลได้เข้าทะเลาะลงแม้แต่คำอธิบายเกี่ยวกับจริยธรรมมนุษย์ เขาจึงประสานแนวคิดเรื่องจริยธรรมเข้ากับเรื่องการใช้ภาษาด้วย

จากแนวคิดฮาเบอร์มาสู่การวิพากษ์สื่อทางเลือกสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดร.โรเปอร์ส ระบุว่า หากอ้างอิงหลักคิดสำคัญของฮาเบอร์มาสคือ ก็จำเป็นต้องพูดถึงการส่งเสริมการเกิดสันติภาพ ความยุติธรรมในพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่สาธารณะ ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของทุกคน เพื่อให้หลุดพ้นจากการใช้ความรุนแรงหรือการใช้อำนาจบังคับ ครอบงำ ผู้คนในพื้นที่ที่มีอิสระ เสรีภาพในการออกแบบพื้นที่ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดอนาคตในการแก้ปัญหาชายแดนภาคใต้ จึงเชื่อมั่นว่า ฮาเบอร์มาสกำลังอวยพรให้สื่อทางเลือกสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จ ในการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ และสามารถกำหนดวาระข่าวสารได้

คำพูดสุดท้ายของฮาเบอร์มาสคือ “No one is free ,Until we are all Free” (จากหนังสือ *Religion and Modernity: Essays on Reason, God and Modernity*. Cambridge 2002) อธิบายความได้ว่า “ไม่มีใครเป็นอิสระ จนกว่าเราทุกคนเป็นอิสระ”

ผู้เข้าร่วมฟังบรรยายสาธารณะมีคำถามแลกเปลี่ยน อาทิ “พื้นที่สาธารณะจากแนวคิดของฮาเบอร์มาส คือ สื่อเป็นหนึ่งเดียว (Single Public Sphere) แต่ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ สื่อทางเลือกมากขึ้น จะทำให้การมีพื้นที่เดียวแตกกระจายหรือไม่

ดร.โรเปอร์ส กล่าวว่า “การเกิดของสื่อใหม่ไปเสริมสร้างความเข้มแข็งของพื้นที่สาธารณะ เพราะว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือไม่ใช่ความกระจัดกระจายไม่เป็นเอกภาพ แต่เป็นการให้พื้นที่แก่ปัจเจกบุคคลมากขึ้นที่จะมาร่วมกันใช้พื้นที่

สาธารณะโดยตรง เป็นการเสริมสร้างความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะมากกว่า และในยุโรปก็มีกระบวนการทางพรรคการเมืองที่มีความสนใจในเครือข่ายสังคมหรือ Social media มากขึ้น ซึ่งในอนาคตจะมีความสำคัญในสังคมมากขึ้น”

อีกคำถามที่น่าสนใจ “สื่อกับคนชายขอบ ช่องว่างระหว่างเทคโนโลยี จะทำให้เกิดความห่างระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทมากขึ้นหรือไม่ พื้นที่สาธารณะจะเข้ามามีส่วนในแก้ปัญหาหรือเชื่อมต่อระหว่างกันอย่างไร เมื่อต้องมีการจ่ายเพื่อการเข้าถึงระดับหนึ่ง?”

ดร.โรเปอร์ส อธิบายว่าน่าจะต่างกันอย่างมาก “ในประการแรก การมีส่วนร่วมของ social media ที่มีบทบาทอย่างมากในกระบวนการของระบอบประชาธิปไตย คนเข้ามาดูเป็นล้านคลิก เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทำให้ในช่วงศตวรรษที่ 21 ความเป็นประชาธิปไตยมีสูงส่งกว่ามาก อีกส่วนคือ ความเป็นโลกาภิวัตน์ ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนระดับโลก Social media จึงทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าแต่ก่อน พูดได้ว่า Social media มีส่วนร่วมมากกว่า” อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่อง 'พื้นที่สาธารณะ' แบบที่ต้องมีลักษณะทางกายภาพเป็นพื้นที่ที่จะมาพบปะกันในโลกจริงๆ นั้น อาจจะคลี่คลายออกไปเป็นการโต้แย้งอภิปรายกันใน 'พื้นที่สาธารณะในโลกเสมือน' (virtual public sphere)²

และคำถามสำคัญ “สังคมที่แตกต่างระหว่างความคิดเห็นของคนมุสลิมและพุทธที่ จะสร้าง critical mass อย่างไร?” ดร.โรเปอร์ส ยืนยันว่าเราต้องการพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้นำไปสู่การสร้างพื้นที่ก้าวพ้นวาทกรรมของศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเอกเทศ พื้นที่สาธารณะต้องสร้างพื้นที่เพื่อให้เกิดการก้าวข้าม ต้องมีการสร้างพื้นที่แบบร่วมกันสร้างวาทกรรมโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจ หรือการควบคุมหรือการสั่งการใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ฮาเบอร์มาสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง และจากภาพที่นำเสนอข้างต้น เห็นได้ว่า พื้นที่กลางคือพื้นที่สังคมจะสร้างความสมดุลระหว่างพื้นที่อื่นๆ คือ พื้นที่ของรัฐ พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สังคมวัฒนธรรม ศาสนา ฯ กระบวนการเหล่านี้ จะสามารถทำให้เกิดความสมดุลของพื้นที่อื่นๆ ต่อสาธารณะได้

ผู้หญิงแปรเสียงแห่งความสูญเสียสู่เสียงแห่งสันติภาพ

และสาระหลักในเวทีเสวนา “ผู้หญิงชายแดนใต้กับการแปรเสียงแห่งความสูญเสียสู่เสียงแห่งสันติภาพ”³ “การจัดเวทีเสวนาครั้งนี้ เพื่อต้องการสะท้อนเสียงผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแปรเสียงแห่งความสูญเสียเปลี่ยนเป็นเสียงแห่งสันติภาพและความหวัง ผ่านทางรายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้” นางโซรยา จามจุรี หัวหน้าโครงการผู้หญิงภาคประชาสังคม สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี บ่งบอกเป้าหมาย

นางอัสรา รัฐการณ์ ผู้ดำเนินรายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้ เล่าให้ฟังถึงเนื้อหาหลักในรายการ “คือเสียงที่หลายคนในสังคมไทยอาจไม่เคยได้ยิน เสียงจากผู้หญิงและภาคประชาสังคมที่กำลังขยับ ขยับเคลื่อนไหว ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและภาวะยากลำบากที่ต้องร่วมก้าวข้ามให้ได้” เธอเล่าเบื้องหลังความสำเร็จของรายการ เพราะมีกลุ่มผู้หญิงร่วมอยู่ในกระบวนการจัดรายการ เช่น การติดต่อเสียง การสัมภาษณ์ การเขียนบทวิทยุ และเป็นผู้จัดรายการเองด้วย “รายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้ แม้ว่าเริ่มต้นจากความสูญเสีย แต่รายการเราจบด้วยความหวัง และอยากเห็นสันติภาพเกิดขึ้นในพื้นที่บ้านเรา”

เช่น น.ส.ดวงสุตา นัยสุภาพ หนึ่งในผู้สูญเสียชาวพุทธ เล่าประสบการณ์การทำงานที่ไม่มีพื้นฐานการจัด

2 สายธารนักรักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา, น.388.

3 สุไรยา วานี, สะท้อนเสียงของผู้จัด ผู้ฟัง รายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้, เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมชายแดนใต้, 26 มีนาคม 2555.
http://www.civicwomen.com/index.php?content=news_read&id_news=292

รายการวิทยุมาก่อน "เมื่อได้เข้าอบรมการจัดรายการวิทยุ ได้รู้จักเทคนิคการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญด้วย จึงมีโอกาสดำเนินรายการวิทยุทั้งหมด 2 เรื่องหลัก คือ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธ-มุสลิม ซึ่งสังคมมักมองข้ามเรื่องเหล่านี้ และอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้ด้วย"

ด้านนางมารีสา สะมาแอ ผู้สูญเสียชาวมลายูมุสลิม ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ว่าทำไมถึงก้าวข้ามความสูญเสียแห่งชีวิตได้ "ช่วงที่จัดรายการวิทยุมีโอกาสได้เสนอความรู้สึกของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ครั้งแรกที่ตัวเองประสบ คือ สามีถูกยิงเสียชีวิต ก็รู้สึกช็อกมาก ต้องใช้เวลาในการรักษาจิตใจ ตอนนั้นพระเจ้าให้ตนมีความสุขและสบายใจ เพราะได้ปฏิบัติในสิ่งที่พระเจ้าสั่งให้ทำ คือ ให้อดทนและปฏิบัติตามศาสนะห์ จึงอยากบอกในสิ่งที่เคยผ่านมาและสิ่งที่ได้รับ ให้ผู้ได้รับผลกระทบคนอื่นๆ ฟังผ่านทางรายการวิทยุแห่งนี้"

ส่วนประสบการณ์ของนางเยน๊ะ สะแลแม ที่ทำงานช่วยเหลือชาวบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมเหตุการณ์ตากใบ จัดรายการวิทยุมา 3 ปีแล้ว "ช่วงแรกที่จัดรายการไม่รู้ว่าจะพูดอะไรดี พูดไม่ออก ความที่อยากสื่อให้คนในพื้นที่ทราบความเป็นอยู่ของเรา และรู้สึกดีใจมาก เมื่อทราบว่าผู้หญิงสามารถช่วยเหลือคนอื่นได้ ในส่วนที่จัดรายการจะพูดเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรม เรื่องสันติวิธี พูดในเรื่องการก้าวข้ามของตนเองเพื่อให้คนที่ได้รับผลกระทบคนอื่นๆ ฟัง ให้เข้มแข็งและลุกขึ้นมาต่อสู้กับความเจ็บปวด สูญเสีย และความยากลำบากที่ต้องเผชิญในห้วงของความรุนแรง"

ในมุมมองของผู้ให้การพัฒนาศักยภาพตอนเริ่มต้นโครงการ น.ส.นวลน้อย ธรรมเสถียร สะท้อนว่า ตอนแรกแปลกใจและยังกังวลว่าจะทำได้หรือเปล่า เนื่องจากว่ากลุ่มผู้หญิงที่จัดรายการวิทยุส่วนใหญ่ไม่เคยจับไมค์มาก่อน และคงเพราะผู้หญิงกลุ่มนี้ด้านหนึ่งเป็นผู้หญิงที่ทำงานเพื่อสังคม และต่อมาก็คือเป็นนักสื่อสารด้วย หลังจากเห็นจากกระบวนการและผลการทำงานที่ผ่านมา พิสูจน์แล้วว่าผู้หญิงกลุ่มนี้สามารถทำได้

"ถือเป็นรายการวิทยุพิเศษตรงที่ผู้จัดรายการเป็นผู้ได้รับผลกระทบ ช่วงจัดรายการผู้หญิงกลุ่มนี้สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ มีการถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวของตนเองให้ผู้ได้รับผลกระทบคนอื่นๆ ฟัง ฉะนั้นมองว่าผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ก้าวข้ามมาได้ในระดับหนึ่งแล้ว" นวลน้อยระบุและเห็นว่าการทำงานของเครือข่ายนี้ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นการสร้างพลังจากผู้ได้รับผลกระทบส่งผ่านเครือข่ายไปสู่สังคมใหญ่ได้

นายแวหามะ แก้วกิจ หัวหน้าสถานีวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สถานีปัตตานี พันธมิตรของกลุ่มผู้หญิงฯ ระบุว่า รายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้เป็นรายการวิทยุแบบอัดเสียงที่ครองใจผู้ฟัง ซึ่งฟังผ่านทางสถานีวิทยุของตน ผู้ฟังส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง 80% และเป็นผู้ชาย 20% และผู้ฟังยังได้เสนอว่า อยากฟังรายการวิทยุที่เป็นภาคภาษามลายู ซึ่งตนก็สนับสนุนให้ด้วย เนื่องจากว่า สถานีวิทยุของตนผู้ฟังรายการส่วนใหญ่จะถนัดฟังรายการวิทยุที่เป็นภาคภาษามลายู อีกทั้งสถานีร่วมด้วยช่วยกันเชื่อมกับอินเทอร์เน็ตซึ่งก็เป็นไปได้ว่าอนาคตจะมีคนฟังรายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้อยู่ทั่วโลก

มากกว่านั้น นางฟารีดา สุลมาน อดีต ส.ส. จาก จ.สุรินทร์ หนึ่งในผู้ร่วมฟังเสวนาชื่นชมการทำงานของผู้หญิงกลุ่มนี้ และได้เสนอให้รายการวิทยุเสียงจากผู้หญิงชายแดนใต้ได้เชื่อมกับสถานีวิทยุรัฐสภา เพื่อให้คนนอกพื้นที่รับฟังเสียงผู้หญิงที่สูญเสียจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ลุกขึ้นมาต่อสู้ในสถานการณ์ความขัดแย้งและรุนแรงที่ดำรงอยู่ขณะนี้

สื่อชายแดนใต้มีพลังต่อการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง?

และในเวทีเสวนา: "พลังสื่อและการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง" Dr.Isak Svensson จากมหาวิทยาลัยอุปซาลา ประเทศสวีเดน พูดให้เราตระหนักถึง "การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งและบทบาทของสื่อ" เขาตั้งข้อสังเกตว่า

สถานการณ์ความขัดแย้งทั่วโลกลดลง เนื่องจากมีเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งที่ทำงานได้ผลอยู่ ทว่าในสถานการณ์ความขัดแย้งพื้นที่ชายแดนใต้ ผู้คนที่เกี่ยวข้องจะเลือกใช้วิธีไหน "การบริหารจัดการความขัดแย้งเป็นการจัดการเรื่องพฤติกรรมและความขัดแย้งที่ดำเนินอยู่และมีส่วนให้เกิดความรุนแรง อย่างไรก็ตามการแสวงหาทางออกของความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ต้องค้นหาประเด็นซึ่งเป็นเรื่องที่ทำลายมากกว่า แต่กระนั้นการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง เป็นเรื่องที่ยากที่สุด ที่ต้องไปปรับมือกับทักษะที่ทำให้เกิดปัญหาที่นำมาสู่ความขัดแย้ง" ทำให้เขาให้ความสนใจมาทำงานเชิงลึกในพื้นที่ชายแดนใต้

ดังนั้น หากถามว่าสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้มีพลังเพียงพอต่อการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งหรือไม่? ทั้งนักวิชาการและตัวแทนสื่อหลากหลายประเภทที่กำลังทำงานอย่างเข้มข้นนำเสนอข้อเท็จจริง ดังนี้ อาจารย์สมัชชา นิลปัทม์ ตัวแทนจากคณะวิทยากรสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อที่ทำงานกับชุมชนพื้นที่ชายแดนใต้ "จากการศึกษาการทำงานของเคเบิลทีวี วิทยุชุมชน สื่อพื้นบ้าน อินเทอร์เน็ตในพื้นที่ชายแดนใต้ พบว่า หลายปีนี้มีความต้องการพัฒนาเนื้อหาของสื่อทุกช่องทาง รวมทั้งการพัฒนาการรายงานข่าวเกี่ยวกับผู้หญิงชายแดนใต้ให้มากขึ้น" เมื่อลงเอยรายละเอียดในการวิจัยเกี่ยวกับวิทยุชุมชน ยังพบว่า เรื่องสันติภาพ ความสามัคคี เป็นวาระของรัฐที่พยายามสร้างขึ้นมา และในงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อออนไลน์ พบว่าในการนำเสนอข่าวสารเป็นการหยิบยืมวิธีคิดของสื่อสิ่งพิมพ์มาใช้ โดยไม่ใช่ข้อเด่นของสื่อออนไลน์ให้เต็มที่ จำเป็นมากต้องพัฒนาศักยภาพการสื่อสารทั้งเทคนิคและเนื้อหาผ่านสื่อใหม่

อาจารย์สมัชชา ทั้งประเด็นชวนคิดเพื่อให้กลับไปทำงานต่อร่วมกัน "ในการวิจัยชุดนี้ ข้อค้นพบสำคัญชาวบ้านในพื้นที่มีทัศนะว่า เรื่องสันติภาพเป็นเรื่องที่รัฐพยายามสถาปนา โดยไม่พูดถึงบริบทความขัดแย้ง ซึ่งไม่ใช่วาระของชาวบ้าน เครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมจะทําอย่างไรให้การขับเคลื่อนเรื่องกระบวนการสันติภาพเป็นเรื่องของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและรุนแรงนี้"

ด้านนายนิฟูอาด บาสาลาฮา นักจัดรายการวิทยุชุมชนมลายู เป็นอาสาสมัครสื่อสารสาธารณะ ตั้งแต่ปี 2547 โดยใช้ความเข้าใจเรื่องบริบทของศาสนาอธิบายความซับซ้อนที่เกิดความขัดแย้งและรุนแรงกับชาวบ้านกลุ่มผู้ฟัง "เมื่อจัดรายการวิทยุแล้ว เราพบปัญหาพื้นฐาน ความไม่เป็นธรรมของชาวบ้านจำนวนมาก ควบคู่ไปกับสถานการณ์ความรุนแรงที่กดทับเขาอยู่ ทำให้นักจัดรายการวิทยุกลายเป็นผู้เชื่อมโยงปัญหาระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ให้แก้ไขปัญหได้บ้างเป็นเรื่องๆ เหมือนกัน" เขาระบุว่าบทบาทสื่อวิทยุชุมชนที่เป็นตัวกลางให้ชาวบ้าน กลับกลายเป็นที่เฝ้ามอง ไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่ และมีข้อเสนอว่า "อยากให้รายการวิทยุของรัฐ เข้าใจวิถีและบริบทของชาวบ้าน มีการสวดดูอาห์ก่อนและหลังเริ่มรายการ ชาวบ้านจะฟังมากขึ้น"

ส่วนนายมุฮัมมัด ตือราแม กองบรรณาธิการ โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ กล่าวถึงการทำงานของ "โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้" มีเป้าหมายเพื่อผลิตคนทำสื่อที่สามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจสถานการณ์จังหวัดชายแดนใต้ การเกิดขึ้นของโรงเรียนนักข่าวกับบริบทของสื่อใหม่ที่มีการแข่งขันกันสูงเรื่องรูปแบบ "แต่ผมยังให้ความสำคัญกับเนื้อหาเป็นหลัก ที่ผ่านมา ฝึกสร้างคนรุ่นใหม่ได้เกือบ 30 คน คนที่สามารถทำงานต่อเนื่องเป็นนักข่าวได้จริงเหลืออยู่ประมาณ 3-4 คน อุปสรรคที่ไม่สามารถรักษานักข่าวใหม่ไว้ได้ เพราะนักข่าวต้องพยายามทำความเข้าใจความซับซ้อนของบริบทเงื่อนไขการใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ ซึ่งยากมาก"

เขาระบุอีกว่า การทำงานข่าวในชายแดนใต้ นอกจากมีความซับซ้อนที่ต้องเกาะติดตลอดเวลา ต้องรอบรู้เชิงบริบทและเท่าทันสถานการณ์การเมืองภาพใหญ่ของประเทศด้วย "มากกว่านั้น โรงเรียนนักข่าวฯ ต้องการสร้างนักข่าวที่รอบด้าน สามารถยกระดับเข้าใจและรับมือกับสถานการณ์การเข้าสู่ความเป็นอาเซียน และเพื่อให้ชายแดนใต้เข้าสู่กระบวนการเป็นประชาคมอาเซียนในอนาคตอย่างไม่ติดขัด จำเป็นต้องสร้างและผลิตนักข่าวที่สื่อสารภาษามลายูไป

พร้อมกัน" และประเด็นที่กองบรรณาธิการจะต้องฝ่าฟันให้ได้ คือ "ชาวบ้านในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ มองนักข่าวเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง เห็นเป็นเครื่องมือของรัฐ จะทำอะไรให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ไว้วางใจสื่อมากขึ้น"

นายมุฮัมมัดซอเระ เอง ตัวแทนกลุ่มบัณฑิต โฟโต้ จากเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ กล่าวถึงความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนงาน "เราต้องการนำเสนอ 'ภาพสันติ' ที่แสดงการอยู่ร่วมกันได้ในพื้นที่ชายแดนใต้" เขาเล่าถึงแรงบันดาลใจมาจากการชุมนุมช่างภาพชายแดนใต้ ปี 2553 "จุดประกายผม ให้ใช้ภาพในการเก็บมุมมอง ความรู้สึกสะท้อนเรื่องราวคนในพื้นที่ได้ หลายคนมีกล้องในมือ แต่ขาดพื้นที่นำเสนอมุมมอง ดังนั้นการเปิดพื้นที่ให้ 'ภาพ' ปรากฏเป็นเรื่องสำคัญ จึงเริ่มเปิดกลุ่มคนรักถ่ายภาพจังหวัดชายแดนใต้ใน Facebook เพื่อเปิดพื้นที่ให้ภาพในหลายมิติถูกนำเสนอ พร้อมเรื่องเล่าจากภาพ ผ่านไปหนึ่งปี ขณะนี้มีคนในพื้นที่กว่า 500 คน โพสต์ภาพหลากหลายมุมมองมากกว่า 3,000 ภาพ เปิดโลกการเรียนรู้แก่ผมอย่างมาก" "มีภาพแม้กระทั่งบ่อน้ำกลางถนน ตอนแรกผมนึกว่าเป็นวงเวียนกลับรถหรือบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ไม่เข้าใจว่าทำไมไม่ทำถนนให้ชาวบ้านดีๆ" เขายกตัวอย่าง

แต่สำหรับนายสมเกียรติ จันทรสีมา ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ ผู้ผลักดันให้เกิดเครือข่ายนักข่าวพลเมืองเพื่อสามารถสื่อสารเรื่องราวจากพื้นที่สู่หน้าจอทีวีสาธารณะ ทำงานทางความคิดกับสังคมนอกชายแดนใต้ ให้ได้ "ผมอยากพูดเรื่องความสนใจในการสื่อสารสร้างความเข้าใจในพื้นที่ เพราะคนดูเบื่อบล็อกที่ขบถสั่งสอนมากกว่า เปิดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน และที่ผ่านมามีชาวบ้านกลายเป็นวัตถุเรียนรู้ของนักข่าวใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งชาวบ้านก็มีต้นทุนที่ต้องจ่าย เมื่อใดชาวบ้านจะสื่อสารได้เอง" เขาท้าทายเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม "นักสื่อสารสมัครใจจะเกิดขึ้นได้ไหม ในเมื่อพื้นที่การสื่อสารได้เปลี่ยนไปแล้ว และคำถามที่ยากขึ้น เมื่อผู้ส่งสารเปลี่ยนมือ พื้นที่สื่อเปลี่ยนแปลง การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเพื่อเกิดสันติภาพจะเริ่มต้นอย่างไร" และคาดหวังว่า "การสื่อสารของคนเล็กคนน้อยเพิ่งเริ่มต้นเท่านั้น แต่จะเชื่อมการทำงานกับสื่อกระแสหลักอย่างไรเพื่อส่งพลังระหว่างกันได้"

"การทำความเข้าใจความซับซ้อนของความขัดแย้งเป็นวาระของคนในพื้นที่ในการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจ เป็นบทบาทสำคัญของสื่อทางเลือกชายแดนใต้" นวพลน้อย ธรรมเสถียร อดีตผู้สื่อข่าวบีบีซี ที่ทำงานเกาะติดความรุนแรงชายแดนใต้ในรอบใหม่นี้ และผันตัวเองเป็นกลุ่มสื่ออิสระที่เข้ามาทำงานเชิงลึกและต่อเนื่องมากขึ้น "มีสื่อเล็กๆ เกิดขึ้นมากในจังหวัดชายแดนใต้แต่ก็ล้มหายตายจากไปเร็ว เพราะการทำข่าวมีต้นทุนสูงหลายมิติ ต่อให้เป็นคนในพื้นที่ก็ตาม"

เธอดังคำถามใหญ่ที่ต้องทบทวนร่วมกัน "เมื่อคนในพื้นที่ทำสื่อกันเอง ทำไมชาวบ้านยังรู้สึกไม่ไว้วางใจในความขัดแย้งชายแดนใต้ และเราไม่สามารถตัดใคร ผู้มีส่วนได้เสียกับเหตุการณ์ความรุนแรงออกจากกระบวนการสื่อสารได้" พร้อมกับท้าทาย "วิทยุชุมชนเป็นสื่อใกล้ชิดกับชาวบ้านสร้างความไว้วางใจได้ โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ควรเรียนรู้ข้อเด่นแบบนี้และปรับใช้"

ก้าวต่อไปของสื่อทางเลือกชายแดนใต้

นางโซรยา จามจุรี ตัวแทนเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม สะท้อนข้อดีของการจัดงานครั้งนี้ "นับเป็นเวทีที่ให้ความสำคัญและเปิดพื้นที่ให้เสียงของผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงและสามารถก้าวข้ามความเกลียดชัง ความเจ็บปวดมาเป็นผู้ช่วยเหลือคนอื่นได้ส่งเสียงออกมา เราสามารถนำเสนอจุดยืนและข้อเรียกร้องได้ และปีนี้นอกจากเครือข่ายผู้หญิง เวทีสื่อทางเลือกฯ ยังให้โอกาสกลุ่มตัวแทนนักศึกษาและเยาวชนได้แสดงออกและแถลงจุดยืนทางการเมือง คาดหวังว่าปีต่อไปจะมีเครือข่ายที่มากกว่านี้ ถ้าที่ที่จะแสดงจุดยืนและข้อเรียกร้องของกลุ่มออกมา" นอกจากนี้ เธอยังเสนอแนะว่า "ครั้งหน้าควรมีเวทีชนภาคีรัฐที่ทำงานเกี่ยวกับมวลชนมาสร้างบทสนทนาในเวทีเดียวกันบ้าง เพื่อเขาจะได้เรียนรู้โดยตรงไปตรงมาว่าเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมต้องการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายใด"

ด้าน นายอัมหมัดอายุป ปาทาน และนายสมเกียรติ จันทรสีมา ก็เห็นจุดอ่อนของงานเหมือนกันว่า "เราเปิดพื้นที่ให้กลุ่ม และเครือข่ายต่างๆ ได้แสดงออกและมีกิจกรรมการสื่อสารบนพื้นที่เดียวกันก็จริง ก็พูดได้ว่ามีศักยภาพในการทำงานสร้างพื้นที่ร่วมกันได้ แต่ก็ยังขาดประเด็นที่ควรสื่อสารร่วมกันซึ่งปีหน้าจำเป็นต้องวางแผนการนำเสนอประเด็นที่แหลมคมต่อสาธารณะ" ทั้งนี้ สื่อกระแสหลักทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ รายการโทรทัศน์ ได้รายงานข่าวกระบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมนี้ด้วย



ภาพบรรยากาศบางส่วนที่ถ่ายทอดปฏิบัติการสื่อสารของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมชายแดนใต้ ในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ครั้งที่ 2 ประจำปี 2555 วันที่ 12-13 มีนาคม 2555 ณ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รายงานสรุป
วันสื่อสารเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 3 ประจำปี 2013
“สนามสันติภาพ”: เครือข่ายการสื่อสารภาคประชาสังคม
Fields of Southern Peace : Communication Networks of Civil Society
วันที่ 12-13 มีนาคม 2556/2013

ณ หอประชุมเล็กและลานกิจกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา
สนับสนุนงบประมาณโดยโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย
Southern Thailand and Participation (STEP) Project, UNDP

“...มีความเข้าใจที่ค่อนข้างจำกัดของสังคมไทยโดยรวมต่อธรรมชาติของความขัดแย้งที่เกี่ยวกับการเมืองนี้ ทั้งนี้ สื่อมวลชนจะมีบทบาทอย่างไรในการขับเคลื่อนมวลชนให้เกิดแรงสนับสนุนกระบวนการสันติภาพที่แท้จริง...”

นี่คือโจทย์ที่ดร.โนเบิร์ต โรเปอร์ส ผู้อำนวยการองค์กรสนับสนุนสันติภาพเบิร์กฮอฟ แห่งเยอรมัน ในฐานะนักวิจัยอาวุโส สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทิ้งไว้ให้ในเวทีพูดคุยนานาชาติ: “กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน”¹ ปลายปี 2012 และเพื่อตอบสนองบริบทของการผลักดัน “กระบวนการสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้” ที่มีการริเริ่มอย่างสำคัญ นับจากปี 2011 เป็นต้นมา ดังนั้น งานวันสื่อสารเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 3 ประจำปี 2013 คณะผู้จัดจึงมีความมุ่งหวังให้เครือข่ายการสื่อสารช่องทางต่างๆ ช่วยหนุนเสริมการขับเคลื่อนการทำงานของภาคประชาสังคม ขณะเดียวกัน ฝ่ายภาคประชาสังคมก็สามารถเห็นช่องทางและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายการสื่อสารที่มีอยู่อย่างหลากหลายประเภทให้ขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพได้อย่างมีพลังมากขึ้น โดยอิมหลักของงานคือ “สนามสันติภาพ : เครือข่ายการสื่อสารภาคประชาสังคม” (Fields of Southern Peace : Communication Networks of Civil Society) เมื่อวันที่ 12-13 มีนาคม 2556/2013 ณ หอประชุมเล็กและลานกิจกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ

1. เป็นพื้นที่สร้างและพัฒนาความร่วมมือการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคม และฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อแสดงสัญลักษณ์การทำงานร่วมกันของเครือข่ายสื่อภาคประชาสังคมที่นำไปสู่การสร้างพลังอำนาจการต่อรองกับผู้ใช้อำนาจรุนแรงทุกฝ่ายได้
2. ให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การใช้สื่อและเครื่องมือต่างๆ เพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะในสถานการณ์(พื้นที่)ที่มีความรุนแรงและขัดแย้งกันนั้น สื่อไม่ได้เป็นแค่พื้นที่สาธารณะที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารและเปิดพื้นที่ให้เสียงอันแตกต่างจากเสียงหลักของสังคมเผยตัวขึ้นมาเท่านั้น ทว่ายังเป็นพื้นที่ทางการเมืองที่นำไปสู่การสร้างหรือคลี่คลายความขัดแย้งได้พร้อมกัน

แนวคิด “สนามสันติภาพ” คืออะไร? ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์

1 เวทีพูดคุยนานาชาติ: “กระบวนการสันติภาพปาตานีในบริบทอาเซียน” เป็นการเปิดตัวและเพิ่มพลังอำนาจ “พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจาก ‘คนใน’ ภายใต้บริบทกระบวนการสันติภาพปาตานี” (IPP) จากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมหลากหลายฝ่ายในพื้นที่ ซึ่งถูกสร้างขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ปี 2011 ให้ปรากฏตัวอย่างชัดเจนต่อสังคมไทยและนานาชาติ โดยไม่ปล่อยให้คู่กรณีของความขัดแย้งกำหนดแนวทางแต่ฝ่ายเดียว เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2012 ณ ศูนย์การประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ภาคใต้ อธิบาย “หากสันติภาพเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้คนในพื้นที่ ซึ่งมีการต่อสู้ขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรง ความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันของ 'วัตถุในทางความคิด' ที่หลากหลายและยกย่องสนับสนุนในตอนแรก จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนไปสู่วัตถุทางวาทกรรมที่เปลี่ยนการใช้เหตุผลในท่ามกลางความสัมพันธ์และอารมณ์ ทำให้ความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรงกลายเป็นความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งสันนามวาทกรรมก็คือสันนามของการสื่อสาร นี่คือการสื่อสารเพื่อสันติ 'สันนามแห่งสันติภาพ' นั่นเอง” และด้วย

“กระบวนการสันติภาพปาตานี เป็นกระบวนการที่ต้องเดินไปพร้อมกันหลายภาคส่วน ไม่เพียงแต่ปล่อยให้อำนาจหลักอย่างฝ่ายรัฐหรือฝ่ายตรงข้ามรัฐมากำหนดแนวทางยุติความขัดแย้งฝ่ายเดียว แต่ยังต้องให้ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนาที่อยู่ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม และที่สำคัญประชาชนต้องมีพื้นที่ในการเสนอทางออกสู่สันติภาพด้วย”

ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี ระบุนิยามและนัยยะแห่งความสำคัญข้างต้น จึงเป็นที่มาของภาคปฏิบัติการ “สันนามสันติภาพ”: เครือข่ายการสื่อสารภาคประชาสังคม ทั้งนี้ จุดเด่นของงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ปีที่ 3 ในทั้งสองวัน ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ :

“Photo Movement” และการชุมนุมช่างภาพชายแดนใต้

วันแรก เปิดตัวด้วยงานชุมนุมช่างภาพชายแดนใต้ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมใหญ่ที่มีความหมายในการแสดงออกถึงพลังของเครือข่ายช่างภาพทั้งมืออาชีพ ไม่มีอาชีพ มือสมัครใจ ช่างภาพข่าวพลเมือง และนักถ่ายภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยทางแผนงานพัฒนาเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ ภายใต้โครงการ Deep South Peace Media Network Development ของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ได้ริเริ่มจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยในปีแรกจัดไปเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2010 และปีนี้เป็นครั้งที่ 3 โดยกำหนดวันให้ตรงกับช่วงงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ เพื่อแสดงถึงการเข้าร่วมภารกิจต่อกระบวนการสันติภาพ ในฐานะเครือข่ายสื่อภาคประชาชนอย่างเต็มที่ แม้ว่าจะงานจะจัดขึ้นในวันอังคารและวันหยุดซึ่งไม่ใช่วันหยุดประจำสัปดาห์ เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายฯ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการงานตามปกติ แต่ก็มีผู้เดินทางมาร่วมงานจำนวน 95 คน (ในวันแรก) และมีผู้ส่งภาพมาร่วมแสดงนิทรรศการภายในงานจำนวน 60 ภาพ นอกจากนี้ ทางช่างภาพที่รวมตัวกันในนามกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่ม The Gang Foto Yala, กลุ่ม Photo Peace of South, กลุ่ม Bunga Raya Imagine Photographers และกลุ่ม Camera Luy ได้นำผลงานภาพถ่ายที่ทางกลุ่มดำเนินการมาร่วมจัดแสดงเพิ่มเติมภายในวันงานด้วย

ในงานชุมนุมช่างภาพชายแดนใต้ ที่เข้ามาผนวกกับงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งนี้มีจุดเด่น 2 ประการหลัก คือ (1) การเปิดตัวกลุ่มช่างภาพหญิงในพื้นที่ชายแดนใต้ และ (2) การขับเคลื่อนแนวคิดภาพถ่ายเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมในเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การเปิดตัวของกลุ่มช่างภาพหญิงชายแดนใต้

แม้ว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จะมีการร่วมตัวกันของเครือข่ายผู้หญิงอย่างความเข้มแข็ง และนับว่ามีศักยภาพ ในการขับเคลื่อนทางสังคมอย่างสูง แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนผลงานภาพถ่ายของนักถ่ายภาพที่เป็นผู้หญิงในพื้นที่ ยังถือว่า ไม่เป็นที่ปรากฏต่อสาธารณะมากนัก โดยสมาชิกในเครือข่ายช่างภาพที่เป็นผู้หญิงให้ข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะบริบททางสังคมในพื้นที่ที่คนส่วนใหญ่มีมุมมองว่า การถ่ายภาพเป็นกิจกรรมของผู้ชาย ซึ่งการทำงานจะต้องออกอาการทำทาง หรือ ลูกน้องเพื่อให้ได้มุกกล้องที่ต้องการ อาจทำให้กิริยาของผู้หญิงถูกมองว่าไม่เหมาะสม หรืออีกประการหนึ่ง อาจด้วยภารกิจในชีวิตประจำวันของผู้หญิงในสังคมมลายูที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัวอย่างมาก ทำให้ความสนใจหรือเวลาในการถ่ายภาพค่อนข้างจำกัด อย่างไรก็ตาม หลังจากแผนงานเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ได้

จัดเวทีเสวนา ‘ภาพถ่ายในโลกสมัยใหม่ผ่านสายตาช่างภาพหญิง Women's Eyes (Mata Wanita)’ เมื่อกลางปี 2012 และมีการพูดคุยกันระหว่างเครือข่ายช่างภาพหญิงด้วยกัน ได้ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ และก่อให้เกิดการตั้งต้น ร่วมกลุ่มกันในชื่อว่า 'Bunga Raya Imagine Photographers' ทั้งนี้ ทางตัวแทนกลุ่มฯ ได้กล่าวว่า การรวมตัวกัน เฉพาะผู้หญิงนี้ จะช่วยให้ผู้หญิงมีความกล้าที่จะเปิดเผยมุมมองผ่านภาพถ่ายมากขึ้น²

(2) ภาพถ่ายเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคม (Photo Movement)

ในงานชุมนุมช่างภาพฯ ครั้งที่ 3 นี้ คณะผู้จัดฯ ได้เชิญคุณ ‘สุเทพ กฤษณาวารินทร์’ ช่างภาพสารคดีมีอออาชีพรองของชาวไทย มีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ที่ปรากฏเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางได้แก่ภาพชุด ‘โรฮิงญา...บนเส้นทางสุดขอบโลก’ (Stateless Rohingya...Running on Empty) และภาพชุดแม่น้ำโขง (หยุดเขื่อนไซยะบุรี) นอกจากนี้ คุณสุเทพยังเป็นหนึ่งในวิทยากรอบรมการถ่ายภาพ Angkor Photo Festival ซึ่งในงานชุมนุมช่างภาพฯ ครั้งนี้ คุณสุเทพได้มาบรรยายพิเศษเกี่ยวกับเบื้องหลังกระบวนการทำงาน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับช่างภาพในพื้นที่ และหลังร่วมกิจกรรมคุณสุเทพให้ความสนใจที่จะร่วมพัฒนาโครงการกับแผนงานเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้เกี่ยวกับกระบวนการอบรมให้ได้คุณภาพระดับเดียวกับ Angkor Photo Festival ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

ภายหลังการจัดงาน คณะผู้จัดงานฯ เรียนรู้ร่วมกับวิทยากรว่า ประเทศไทยไม่ต่างจากประเทศอื่นทั่วโลก มีช่างภาพมีอออาชีพ และนักถ่ายภาพจำนวนมาก แต่ขาดแคลนนักเคลื่อนไหวด้วยภาพ หรือคนที่มีวิธีคิดทำงานทางความคิดและเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยการบอกเล่าผ่านภาพ ในระดับสากลอาจจะพบนักเคลื่อนไหวที่ใช้ภาพ(ถ่าย)เข้าสู่งานรณรงค์ในหลายสถานการณ์ และให้ความสำคัญต่อกลุ่มคนที่เป็นชายขอบของสังคมเป็นพิเศษ ทั้งนี้ วิทยากร ‘สุเทพ กฤษณาวารินทร์’ ก็ยอมรับว่า แม้ในระดับโลกก็ยังขาดนักเคลื่อนไหวที่ใช้ภาพในงานรณรงค์เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอจากคณะผู้จัดงานฯ 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแรก นำวิทยากรลงมาทำอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ใช้ภาพถ่ายเพื่อการเคลื่อนไหว ที่สัมพันธ์กับข้อเสนอที่สอง คือ ทำโครงการสร้างหลักสูตรช่างภาพเพื่อกระบวนการสันติภาพ (Peace Photomovement) ให้ออกมาเป็นภาพตัวอย่าง กึ่ง “คู่มือ” (Hand Book) ว่าด้วยภาพกับความขัดแย้ง อันเป็นกระบวนการสร้างและยกระดับความรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาชีพ นักปฏิบัติการ และนักวิชาการทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เสนอต่อสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นเจ้าภาพดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

ว่าด้วย: “การสื่อสารกระบวนการสันติภาพ”

การสื่อสารกระบวนการสันติภาพนั้น ทางหนึ่งที่ถูกพัฒนาและยกระดับเป็นความรู้เด่นชัดในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ คือ การใช้แนวทาง “พหุวิธีการสื่อสาร” หรือความหลากหลายวิธีในระบบการสื่อสาร อาทิ ผ่านสื่อหลัก สื่อทางเลือก สื่อระหว่างบุคคล สังคมออนไลน์ สื่อภาพ ภาพเคลื่อนไหวและสื่อเสียง ที่สื่อทุกเวลาและสถานที่ โดยเริ่มต้นจากการสร้างวัตถุทางวาทกรรม (discursive process) ในเรื่องสันติภาพที่สำคัญ เช่น “การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ” (autonomy) “การพูดคุยเพื่อสันติภาพ” (peace talk) และ “ความยุติธรรมสันติภาพ” (justice peace) ฯลฯ และเมื่อมีปฏิบัติการสื่อสารออกไปก็เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (interplay) ของพลังทางสังคมฝ่ายต่างๆ ทั้งที่อยู่ในภายในและภายนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น ได้สร้าง “สนามในการเล่น” หรือ “พื้นที่กลาง” (common ground) หรือ “พื้นที่สาธารณะ” (public space) อันเป็นพื้นที่ร่วมเพียงบางส่วน ไม่จำเป็นต้องเห็นตรงกันทั้งหมด มีเพียงประเด็นที่เราเห็นร่วมกัน และแม้ว่ายังมีอีกหลายประเด็นจากอีกหลายฝ่ายเห็นไม่ตรงกันก็ตาม แต่คนเห็นต่างยังสามารถปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันในพื้นที่เดียวกันนี้ได้ เพื่อให้สังคมเดินไปด้วยกัน ดังนั้น การสร้างวัตถุทางวาทกรรมในเรื่องสันติภาพจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมที่กว้างใหญ่มากขึ้น เป็นเครือข่าย

² สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่ม Bunga Raya Imagine Photographers ได้ทางเฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/pages/Bunga-Raya-Imagine-Photographer/302239086570033>

ข่ายของภาคประชาสังคม องค์กรทางวิชาการ และเครือข่ายของภาคการสื่อสาร

ส่วนความหลากหลายในการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งนั้น อาจแบ่งได้ดังนี้

- ทางสายที่ 1 (Track 1- Top level dialogues & reform) ที่ประกอบด้วย ภาครัฐ ทหาร และกลุ่มขบวนการใต้ดินที่ต่อต้านรัฐ
- ทางสายที่ 2 (Track 2- Civil society Movement) ที่ประกอบด้วย ภาคประชาสังคม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ นักวิชาการ และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน
- ทางสายที่ 3 (Track 3- Grass-roots movement) คือ องค์กรประชาชนระดับรากหญ้า

“สนามสันติภาพ”: ตัวแบบการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งสามแนวทาง



Cordial Riemann, "Assessing the State-of-the-Art in Conflict Transformation", Berghof Handbook for Conflict Transformation, 2011

จะเห็นได้ว่า การสร้างพื้นที่สาธารณะรองรับการสร้างวาทกรรมในกระบวนการสันติภาพภายในพื้นที่ความขัดแย้งนี้ ทำให้เกิดพื้นที่ร่วม ศัพท์ และภาษาร่วมกันในการสร้างสันติ โดยไปมีผลให้ภาษาเรื่องสันติและแนวทางไม่ใช่ความรุนแรงเป็นคำหลักในพื้นที่สาธารณะนั่นเอง ดังนั้น “สนามสันติภาพ” ในเชิงภาคปฏิบัติการ คณะผู้จัดจึงเชิญสื่อกระแสหลักที่เกาะติดสถานการณ์กระบวนการพูดคุยสันติภาพมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ให้กับสื่อในพื้นที่ความขัดแย้งและสื่อทางเลือก

ในเวทีเสวนา 1: “การสื่อสารกระบวนการสันติภาพ” นายเสริมสุข กษิตประดิษฐ์ หัวหน้าข่าวความมั่นคงสถานีข่าวไทยพีบีเอส เล่าถึงการเตรียมตัวทำข่าวกระบวนการพูดคุยสันติภาพนานกว่า 1 ปี ก่อนที่จะมีการลงนามในฉันทามติทั่วไป ระหว่างรัฐไทยกับตัวแทนขบวนการบีอาร์เอ็น เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2013 ที่ประเทศมาเลเซีย เขาระบุว่า สิ่งที่ต้องรู้ทุกประเภทในพื้นที่ซึ่งใกล้ชิดข้อมูลและเข้าถึงประชาชนได้มากกว่าต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการพูดคุยสันติภาพ เพราะ “การลงนามครั้งนี้ที่ผ่านมา ทางรัฐบาลมาเลเซียต้องการเข้ามาเป็นคนกลาง (Mediator) ซึ่งประเด็นนี้ทางรัฐบาลไทยยอมรับไม่ได้เลย และในที่สุดทางรัฐบาลมาเลเซียยอมรับการตัดสินใจของไทยที่ไม่ต้องการให้รัฐบาลมาเลเซียเป็นคนกลาง ทว่ายอมรับได้ในฐานะผู้อำนวยความสะดวก(Facilitators)เท่านั้น จึงทำให้สามารถเริ่มกระบวนการพูดคุยกันได้ ดังนั้น ต้องติดตามต่อไปว่ากระบวนการนี้จะเดินต่อไปอย่างไรในอนาคต เพราะเมื่อมีการพูด

คุยแล้ว เชื่อว่าหนึ่งในประเด็นจะต้องพูดคุยกันคือ เรื่องการกระจายอำนาจอย่างแน่นอน เมื่อถึงจุดนั้นแล้ว ต้องติดตามตรวจสอบ และประเมินท่าทีของรัฐบาลไทยมากขึ้น ขณะนี้ยังไม่มีคำตอบชัดเจนในรายละเอียด หากเปรียบเทียบกรณีของ จังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซียนั้นมีความชัดเจน คู่ขัดแย้งหลักยอมยุติการสู้รบเพื่อให้อันที่บริหารจัดการตัวเองได้”

โดยนัยยะนี้ นายเสริมสุข เน้นย้ำว่าสื่อทางเลือกและสื่อในพื้นที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ (key actors) ในการดึงเสียงของภาคประชาชนในพื้นที่ขึ้นมาให้มากที่สุดเพื่อร่วมกำหนดชะตากรรมและการจัดการตัวเองในอนาคต เนื่องจากเป็นสื่อที่ใกล้ชิดประชาชน และเป็นข้อจำกัดที่สื่อกระแสหลักหรือสื่อส่วนกลางของประเทศไม่สามารถเข้าถึง “เสียง” เหล่านั้นได้ “ในสังคมไทย เมื่อมีการการพูดคุยการกระจายอำนาจ คนจะเข้าใจว่าเป็นการแบ่งแยกดินแดน ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่ทำหยาว่า คุณ (สื่อทุกประเภท) จะทำอย่างไรที่จะทำให้คนอื่นเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา แต่ว่าอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย” เขาระบุ

ส่วน น.ส.นวลน้อย ธรรมเสถียร อดีตผู้สื่อข่าวบีบีซีและผู้ผลิตสื่ออิสระในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งประเด็นที่สำคัญว่า “ก่อนหน้าวันที่ 28 กุมภาพันธ์ เจ้าหน้าที่รัฐพูดมาตลอดว่าไม่เจรจา ไม่ยอมรับสถานะของฝ่ายขบวนการ ทว่าเมื่อมีการลงนามแล้วถือเป็นการยอมรับสองเรื่องสำคัญคือ หนึ่ง เป็นการยอมรับการมีตัวตนจริงของขบวนการต่อต้านรัฐ และสอง ยอมรับว่าที่ผ่านมากระบวนการพูดคุยสันติภาพไม่เป็นทางการหลายครั้ง จึงเป็นหน้าที่ของสื่อที่จะต้องทำประการแรก คือ การสร้างบรรยากาศที่ทำให้สังคมมีความรู้สึกที่สามารถทำให้เกิดการพูดคุยได้อย่างเต็มที่ เสรี แบบเปิดใจ และยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งกระบวนการพูดคุยจะนำไปสู่การแก้ปัญหาถึงรากลึกได้ โดยไม่ลืมหูลืมตาว่าความขัดแย้งในครั้งนี้ ไม่ได้มีเฉพาะกลุ่ม BRN กับรัฐบาลเท่านั้น ยังมีกลุ่มขบวนการกลุ่มอื่นๆ อีก ยังมีกลุ่มคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้งทำอย่างไรให้คนเหล่านี้มีโอกาสพูดได้ มีความเข้าใจ ประการที่สอง องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคม ต้องช่วยกันทำให้เสียงของชาวบ้านออกมาให้หมด เพื่อเขาสามารถกำหนดชะตากรรมของเขา และสามารถกดดันเชิงนโยบายต่อคู่ขัดแย้งที่อยู่ระหว่างกระบวนการพูดคุยสันติภาพได้”

และน.ส.นวลน้อย ยังระบุอีกว่า วันนี้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสื่อทางเลือกในพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้เห็นการเปลี่ยนแปลง เห็นวิธีการนำเสนอเรื่องราวจากในพื้นที่ออกสู่ข้างนอก โดยในตอนแรกๆ ยังเห็นความสับสนว่าสื่อทางเลือกในพื้นที่จะสื่อสารกับใครดี อยากให้สังคมข้างนอกเข้าใจตัวเองแต่ไม่รู้จะสื่อสารกับใคร ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของคนในพื้นที่ที่นอกจากปัญหาในเชิงของทักษะที่นำเสนอ อย่างไรก็ตามเห็นว่าคนในพื้นที่ที่มีมุมมองที่พัฒนามากขึ้น มีความเข้าใจตัวเองมากขึ้น

ทั้งนี้ สาระโดยรวมของวงเสวนานี้ นอกจากชี้ชวนให้สื่อทั้งในและนอกพื้นที่ชายแดนใต้ เข้าใจและเห็นความสำคัญของ “ตัวละคร” (actors) ในวิถีทางต่างๆ แล้วยังเรียกร้องให้สื่อต้องให้ความสำคัญและมีความรู้เกี่ยวกับ “ระหว่างทาง” ของกระบวนการสันติภาพ (process) ด้วย มากกว่านั้น การวิพากษ์วิจารณ์ว่าสื่อกระแสหลักที่ไม่เข้าใจปัญหารากเหง้าหรือปัญหาใจกลางความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้ฝ่ายเดียว ก็ไม่เป็นธรรมอีกต่อไป หากสื่อทางเลือกในพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและมีข้อมูล ความรู้ เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของคนในพื้นที่มากกว่าสื่อกระแสหลัก กล่าวคือ การสื่อสารของคนในต้องไม่สื่อสารเฉพาะ “วงใน” เท่านั้น ทว่าต้องสื่อสารถึงเสียง อารมณ์ความรู้สึก และความต้องการที่จะกำหนดอนาคต ชะตากรรม และวิถีชีวิตกับ “คนนอก” ด้วย เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลย์และกดดันข้อเสนอทางการเมืองมิให้ผูกขาดอยู่แค่ข้อเสนอของตัวแสดงที่มีบทบาทในวิถีทางที่ 1 (Track 1) คือ ตัวแทนรัฐกับตัวแทนขบวนการเท่านั้น

“คนส่วนใหญ่ของทั้ง 2 ฝ่าย ต้องสนับสนุนและเห็นด้วยกับกระบวนการสันติภาพ ถ้าไม่สนับสนุนเต็มที่หรือไม่ดำเนินใดๆเต็มที่ อย่างน้อยๆก็เข้าใจ หรือมีมุมมองบวกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น คนที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจได้มากก็คือสื่อ สื่อจะต้องทำให้สังคมเข้าใจว่า สิ่งที่เกิดขึ้นคืออะไร เช่น ทำไมความรุนแรงจึงยังไม่หยุดในขณะที่มีกระบวนการ

สันติภาพ ทำให้กระบวนการสันติภาพจึงใช้เวลานาน ถ้าสื่อเข้าใจสังคมใหญ่ก็จะเข้าใจ ประชาชนส่วนใหญ่ก็เข้าใจตามไปด้วย ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ของทั้ง 2 ฝ่ายเข้าใจตามไปด้วยแล้ว กระบวนการสันติภาพก็จะประสบความสำเร็จ" ดร.โรเปอร์ส ให้ความสำคัญกับการสื่อสารกระบวนการสันติภาพอย่างยิ่ง³

“เสียงคนใน: ภาษามลายูในโลกการสื่อสาร”

นอกจากบทบาทของสื่อกระแสหลักที่มุ่งติดตามตรวจสอบกระบวนการพูดคุยสันติภาพที่เน้นให้ความสำคัญกับตัวแสดงบทบาทสำคัญในวิถีทางที่ 1 หรือ 'Track 1' มีความพยายามเชื่อมต่อกับสื่อทางเลือกในพื้นที่ และการส่งเสริมการใช้ภาษามลายูในพื้นที่สาธารณะถูกให้ความสำคัญอีกครั้ง เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและเสริมพลังอำนาจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ นั่นคือ การริเริ่มทำงานทางความคิดกับตัวแสดงบทบาทที่สำคัญในวิถีทางที่ 2 และ 3 หรือ 'Track 2' กับ 'Track 3' เพื่อขยายฐานการทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการสันติภาพให้เป็น “เครือข่ายการสื่อสารภาคประชาสังคม” หนึ่งในเป้าหมายของการจัดงานก็เป็นอีกจุดเด่นหนึ่งในงานนี้

และเนื่องจากคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูทั้งการพูดและการเขียน อีกทั้ง ภาษามลายูที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ถูกกดทับด้วยนโยบายแห่งรัฐไทยมาเป็นเวลานาน จนเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขความขัดแย้งและความไม่สงบ แม้ปัจจุบันสถานการณ์จะดีขึ้น ด้วยรัฐเปิดโอกาสและส่งเสริมการใช้ภาษามลายูให้คนในพื้นที่มากขึ้น รวมทั้งการกำลังเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน (ASEAN) ที่มีประชากรกว่า 300 ล้านคน พูดภาษามลายู เช่นเดียวกับคนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การส่งเสริมการใช้ภาษามลายูในพื้นที่สาธารณะและการผลิตสื่อมลายูเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการลดเงื่อนไขความขัดแย้งลง

หากจำกันได้ปี 2006 คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) มีข้อเสนอให้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการอีกภาษาหนึ่งในพื้นที่แต่หลายรัฐบาลต่อมาได้ปฏิเสธข้อเสนอนี้ ส่วนการส่งเสริมการใช้ภาษามลายูที่เป็นลักษณะทวิภาษาเพิ่งเกิดขึ้นในโรงเรียนไม่กี่แห่ง ส่วนใหญ่เป็นเพียงการปรับปรุงป้ายของหน่วยงานราชการเท่านั้น ผนวกบริบทที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้สนับสนุนริเริ่มให้มีโทรทัศน์มลายู โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ จึงฟื้นฟูภาษามลายูภาคปฏิบัติการเป็นครั้งแรก คือจัดเสวนาสาธารณะหัวข้อ “ที่ทางภาษามลายูในโลกของการสื่อสาร” ในวันที่ 19 มกราคม 2012 ที่คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนสิ่งที่กำลังทำเป็นภาษามลายูในปัจจุบัน โดยตลอดการเสวนาใช้ภาษามลายูสื่อสารทั้งหมด มีการถ่ายทอดสดผ่านวิทยุชุมชนภาคภาษามลายูหลายสถานีและออกอากาศสดผ่านเคเบิลทีวีในท้องถิ่นด้วย ขณะเดียวกันมีการเตรียมล่ามไว้สำหรับคนที่ฟังภาษามลายูไม่เข้าใจ

การส่งเสริมการใช้ภาษามลายูในพื้นที่สาธารณะถูกให้ความสำคัญอีกครั้ง ในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 3 ในหัวข้อสื่อเสวนา 2: “เสียงคนใน: ภาษามลายูในโลกการสื่อสาร” ซึ่งครั้งนี้ได้ขยับโจทย์ของการถกเถียงมากขึ้นว่า “ภาษามลายูจะมีส่วนช่วยในการสร้างสันภาพในพื้นที่ได้อย่างไร” จากโจทย์ดังกล่าว ทำให้มีความเห็นที่หลากหลายจากเวที โดยเฉพาะจากวิทยากรซึ่งเป็นนักจัดรายการวิทยุภาษามลายูและนักวิชาการที่สอนภาษามลายูในมหาวิทยาลัย ทั้งหมดเห็นว่า ภาษามลายูมีส่วนช่วยในกระบวนการสันภาพได้ แต่จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมนักจัดรายการวิทยุ รวมทั้งผู้ผลิตสื่อภาษามลายูให้เข้าใจในเรื่องกระบวนการนี้ก่อน เพราะหากมีการสื่อสารที่ผิดๆ หรือด้วยความไม่เข้าใจก็จะส่งผลเสียต่อคนในพื้นที่ได้

อาจารย์การ์ตีนิ วาโด อาจารย์ประจำสาขาภาษามลายู คณะมนุษยวิทยาและสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย

3 มูฮัมหมัด ดือราแม โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้, “‘ถ้ากลัวสันติภาพชายแดนใต้ล่ม ภาคประชาสังคมต้องทำอะไร’ ดร.โนเวิร์ต โรเปอร์ส”, ประชาไท เผยแพร่ครั้งแรก วันที่ 13 เมษายน 2013. <http://prachatai.com/journal/2013/04/46225>

ราชภัฏยะลา ระบุว่า หากต้องการสื่อสารกับคนในพื้นที่ก็ควรใช้ภาษามลายูอักษรธวัช แต่คนที่อ่านได้ก็มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับภาษามลายูอักษรโรมัน ซึ่งคนทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าในมาเลเซียหรืออินโดนีเซียส่วนใหญ่อ่านภาษามลายูอักษรโรมันได้ หากต้องการสื่อสารกับพวกเขาด้วยก็ต้องเขียนด้วยภาษามลายูอักษรโรมัน เป็นโจทย์ที่นักสื่อสารทุกแขนงต้องคิด ออกแบบ และวางสมดุลการใช้ การฟื้นฟูภาษามลายูอักษรธวัชอาจเป็นยาแก้แค้นให้กับคนรุ่นหนึ่งที่รู้สึกถูกกดทับอัตลักษณ์ของตนเองจนกลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งแห่งความขัดแย้งนี้ ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำด้านหนึ่ง การให้การศึกษาเพื่อใช้ภาษามลายูอักษรโรมันก็จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนรุ่นใหม่ที่ต้องสื่อสารกับคนในภูมิภาคนี้ สื่อสารว่ากำลังเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ปาตานีที่มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน การสื่อสารกับโลกภายนอกได้คือหนทางหนึ่งในการกดดันคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายไม่ให้ใช้หนทางของความรุนแรง

นายมุหามะสอและ วาเต็ง นักจัดรายการวิทยุภาษามลายู และรองประธานคณะกรรมการอิสลามจังหวัดยะลา ระบุว่า ผู้ดำเนินรายการวิทยุและโทรทัศน์ภาษามลายูควรปรับตัวตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงของโลก ต้องหาความรู้ทั้งทางภาษาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัจจุบัน มีวิทยุชุมชนที่เผยแพร่ในเรื่องศาสนาเกิดขึ้นจำนวนมาก ควรปรับตัวนำเสนอเนื้อหาในลักษณะให้ความรู้แก่ประชาชน และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน มากกว่าการเสนอในลักษณะทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิดในเรื่องของศาสนา

น.ส.รอฮานี ดาโอ๊ะ นักจัดรายการวิทยุเสียงผู้หญิงชายแดนใต้ อธิบายความสำคัญการใช้ภาษามลายูในรายการวิทยุชุมชนว่า เดิมจัดรายการด้วยภาษาไทย ต่อมาผู้ฟังเรียกร้องให้ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นด้วยเพราะอยากเข้าใจสิ่งที่นักจัดรายการวิทยูกำลังสื่อสาร และคิดว่าถึงเวลาที่รายการในวิทยุชุมชนต่างๆ ต้องจัดรายการเป็นภาษามลายูเพิ่มมากขึ้นได้แล้ว เพราะหลังจากใช้ภาษามลายูปรากฏว่ามีผู้ฟังเพิ่มขึ้น และมีการโทรศัพท์เข้ารายการมากขึ้น แต่ก็ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นที่คนในพื้นที่เข้าใจได้ง่าย เธอบอกว่า สิ่งที่ยากเห็นคือ อยากให้วิทยุและโทรทัศน์ในพื้นที่มีรายการที่หลากหลายมากกว่าปัจจุบัน เช่น มีรายการเกี่ยวกับเด็ก ผู้หญิงหรือครอบครัว เป็นต้น เพื่อให้พื้นที่กลางในสื่อสารเรื่องราว อีกทั้งเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ด้วย “อยากให้มีสื่อที่เป็นของชุมชนในพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่กลางการสื่อสารระหว่างคนมุสลิมกับคนไทยพุทธ เพื่อเป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารต่อคนนอกพื้นที่ ถึงเรื่องการอยู่ร่วมกันคนไทยและมุสลิมในพื้นที่” น.ส.รอฮานี ระบุ

ในระหว่างการถอดประสบการณ์เป็นความรู้และการเรียนรู้ในการจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ครั้งนี้ คณะผู้จัดงาน พบว่า หากภาษา = “ทาง” ในการเชื่อมโยงผู้คนให้เกิดการรับฟังและเป็นพื้นที่ที่ทำให้คนเข้าใจกันมากขึ้น การจัดงานวันสื่อทางเลือกที่ดี หรือการจัดวงสนทนาสาธารณะที่ยกระดับการใช้ภาษามลายูในพื้นที่สาธารณะ(อย่างเป็นทางการ) จะช่วยให้ ‘รัฐไทย’ ลดความหวาดระแวงจากสิ่งที่ตนไม่คุ้นชินลง อีกทั้งการใช้ภาษามลายูในพื้นที่สาธารณะเป็นจุดริเริ่มสำคัญ (entry point) ในการดึงคนมลายูในพื้นที่ชายแดนใต้ และหากสามารถขยายการสื่อสารออกไปให้ไกลครอบคลุมภูมิภาคอาเซียนได้จริง เท่ากับการดึงคนมลายูอาเซียนเข้าสู่ ‘สนามสันติภาพ’ เข้ามาในกระบวนการสันติภาพได้มากขึ้นนั่นเอง

หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่ง กระบวนการสันติภาพมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างความหวัง การกลับเข้ามาฟื้นฟูภาษามลายูถิ่น และเห็นพ้องร่วมกันว่า คนทำสื่อภาษามลายู ควรระวังในการใช้ “คำ” ในการสื่อสาร เพราะในเชิงประจักษ์คนทำสื่อคือคนที่สร้างภาษามลายู(ใหม่ๆ) ทางหนึ่งเช่นกัน ฉะนั้น นักภาษาศาสตร์ นักวิชาการ คนทำสื่อต้องหาโอกาสและพื้นที่ในการทำงานรังสรรค์ภาษามลายูร่วมกัน

นอกจากนั้น ในเวทีสื่อเสวนาพิเศษ: “Making Media Now: Thriving in a Changing Landscape” หรือ “ลุกขึ้นมาทำสื่อกันเถอะ โอกาสและพื้นที่เปิดให้เราแล้ว” ยังมีวิทยากร ผู้ที่คลุกคลีกับการใช้สื่อใหม่และสื่อสังคมออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นคนสำคัญของสังคมไทย ได้แก่ นายอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล ผู้ประสานงานเครือข่ายพลเมืองเน็ต นายสมบัติ บุญงามอนงค์ “บก.ลายจุด” และผู้ดำเนินรายการประชาชน 3.0 ทางช่องเอเชียอัปเดต และ

นายธาม เชื้อสถาปนาศิริ นักวิชาการจากสถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ(สวส.) ซึ่งกำลังทำศึกษาวิจัย “คู่มือการรายงานข่าวเพื่อสลายความขัดแย้ง: กรณีปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้” สาระสำคัญโดยสรุปนั้น เป็นการเปิดโลกการรับรู้การทำสื่อและอำนาจของสื่อ(ใหม่)ที่กำลังขยายพื้นที่มากขึ้น วิทยากรชี้ให้เห็นว่า การทำสื่อใหม่ (บทเรียน) ต้องคำนึงถึงด้านกลับของการทำสื่อ อย่าตก 'หลุมพราง' ของสื่อ รวมทั้งการรู้เท่าทันสื่อใหม่ อ่านสื่อได้ ใช้สื่อเป็น ทำสื่อเอง ข้อควรระมัดระวังเมื่อภาคประชาสังคมจะลุกขึ้นมาทำสื่อเองในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งสูงควรต้องพิจารณาและระวังไหวต่อเรื่องใดบ้าง พร้อมกับให้ความรู้และความเท่าทันต่อการเกิดขึ้นของช่องทีวีดิจิตอลจำนวนมากปลายปี 2013 และการระวังไหวต่อกฎระเบียบใหม่ๆ ของพ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ที่ประกาศและกำลังถูกบังคับใช้ในเร็ววันนี้ ซึ่งเวทีนี้ ถือเป็นการจุดประกายความคิดทางเทคนิคหลายเรื่อง โดยจะมีการทำวิทยากรทั้ง 3 คนกลับมาทำการอบรมเชิงปฏิบัติการเฉพาะด้านในโอกาสต่อไป

มากกว่านั้น คณะผู้จัดงานยังได้เปิดพื้นที่และสนับสนุนให้เครือข่ายเกือบ 30 องค์กรได้เปิดบูทและจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอสิ่งที่แต่ละองค์กร/เครือข่ายกำลังผลักดันขับเคลื่อนอยู่ และยังได้เปิดพื้นที่ให้เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพ ได้อ่านแถลงการณ์สนับสนุนการพูดคุยเพื่อสันติภาพระหว่างตัวแทนรัฐไทยกับขบวนการ BRN- Coordinate พร้อมเรียกร้องประชาชนร่วมส่งเสริมกระบวนการนี้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ โดยตลอดงานทั้งสองวันมีการถ่ายทอดสดผ่านวิทยุชุมชนร่วมด้วยช่วยกันสดสด และเคเบิลทีวีท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้ ในแต่ละวันมีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า 300 คน

มิติใหม่การสื่อสารใน 'สนามสันติภาพ'

“สนามสันติภาพ” สร้างมิติใหม่การสื่อสารอย่างไร ในสายตานักวิชาการ และนักนิเทศศาสตร์ในพื้นที่ชายแดนใต้ ผศ.วลักษณ์กมล จ่างกมล คณบดีคณะวิทยากรสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สรุปภาพรวมและความรู้ที่เกิดจากการสะสมของภาคปฏิบัติการในช่วงปิดงาน ระบุว่า กิจกรรมตลอดระยะเวลาสองวันในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 3 ทำให้เราได้เห็นภาพว่า การทำงานเพื่อเป้าหมายแห่งสันติภาพนั้น ความร่วมมือของภาคีต่างๆ เพื่อเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกัน เป็นตัวแปรสำคัญของการนำไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคส่วนหลัก ได้แก่ ภาคประชาสังคม เครือข่ายการสื่อสาร และกลุ่มนักวิชาการ เนื่องจากภาคีสามส่วนนี้มีจุดแข็ง สิ่งที่ถนัด และงานที่เชี่ยวชาญที่จะช่วยหนุนเสริมซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี⁴

ความสำคัญของตัวแปรความสำเร็จข้างต้น ผศ.วลักษณ์กมลอธิบายเพิ่ม คือในขณะที่ภาคประชาสังคมมีความแข็งแกร่งในเรื่องมวลชนและการรวมตัว ความสามารถเข้าถึงซึ่งกันและกัน ภาคส่วนของสื่อก็จะหนุนเสริมการเชื่อมโยงรื้อฟื้นให้การรวมตัวและการเข้าถึงกันเหล่านั้นให้เข้มแข็งและต่อเนื่องยิ่งขึ้น อีกทั้งจะช่วยขยายเครือข่ายแบบทวีคูณให้กับกระบวนการรื้อฟื้นดังกล่าว โดยมีสถาบันหรือกลุ่มทางวิชาการช่วยเติมเต็มองค์ความรู้และออกแบบกระบวนการ โดยใช้องค์ความรู้ในด้านต่างๆ มาช่วยให้การขับเคลื่อนมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ที่กล่าวมานั้น คือสิ่งที่อาจเรียกมันว่าเป็นมิติใหม่ของการสื่อสาร ที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างสันติภาพ หรือช่วยเป็นกลไกในการคลี่คลายความขัดแย้ง

"คือภาพสะท้อนของการจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ที่ฉายชัดอยู่ในวันนี้และในสองครั้งที่ผ่านมา และจากการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่กล่าวมานั้น ทำให้ต้องมองย้อนไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสันติภาพที่เป็นแนวทฤษฎีการสื่อสารทางเลือกที่พยายามแทรกตัวมาอยู่ในแนวคิดการสื่อสารกระแสหลัก ที่เรามีความคุ้นเคยกันอยู่แล้วก่อนหน้านี้ แนวคิดการสื่อสารเพื่อสันติภาพ หรือการสื่อสารเพื่อสันติภาพ หรือวารสารศาสตร์เพื่อสันติภาพ หรือ

4 วลักษณ์กมล จ่างกมล, “มิติใหม่การสื่อสารในสนามสันติภาพ”, บันทึกข้อความคำกล่าวปิดในงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ครั้งที่ 3 เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ Facebook เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2013.

ที่ล่าสุดมีการบัญญัติคำใหม่ขึ้นมาว่า สันติวารสารศาสตร์ ก็แล้วแต่ที่เราพอจะเรียกมันว่าอะไร แต่ก็ต้องมีความเข้าใจร่วมกันว่าแนวคิดนี้เป็นความพยายามที่จะทำให้ การสื่อสารเป็นกลไกหรือเป็นเวทีกลางในการเปิดพื้นที่ให้กับทางออกที่นำไปสู่สันติ"

ผศ.วลักษณ์กมล อธิบายเพิ่มอีกว่า ถ้าเราจะพิจารณาให้ลึกลงไป ทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงวิชาการแล้ว การสื่อสารเพื่อสันติภาพ อาจแบ่งได้เป็น 2 แง่ นั่นคือ แง่ที่หนึ่ง การสื่อสารเพื่อสันติภาพในแง่ของแนวปฏิบัติในวิชาชีพข่าวหรือสื่อมวลชน ภาษาอังกฤษเราใช้ว่า Peace journalism และในแง่ที่สอง การสื่อสารเพื่อสันติภาพในแง่ของโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วม การผลิต และการสื่อสาร หรือใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสันติภาพ เราใช้ศัพท์ในแง่ที่ว่า Peace-oriented communication

แม้จะมีที่มาและได้รับอิทธิพลมาจากนักคิดนักทฤษฎีเกี่ยวกับ Peace and conflict studies และมีแนวคิดหลักที่คล้ายคลึงกัน ในเรื่องของการใช้สื่อเพื่อให้เกิดผลเชิงบวกต่อสันติภาพ แต่แนวปฏิบัติของ การสื่อสารเพื่อสันติภาพทั้งสองจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง

Peace journalism ถูกเสนอขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางใหม่ในการทำงานของวิชาชีพข่าวและสื่อมวลชน ที่เรียกร้องให้หรือสร้างระบบแนวคิดเกี่ยวกับคัดเลือกและประเมินคุณค่าข่าวเสียใหม่ ไม่ตัดสินความเป็นข่าวสำคัญเพียงแต่ความกว้างขวางของผลกระทบ ความรุนแรงของเหตุการณ์ความเข้มข้นของความความขัดแย้ง หรือความแปลกประหลาดของสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ peace journalism พยายามชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวเชิงบวก เช่น ความริเริ่มเพื่อสันติภาพ ก็สามารถมีคุณค่าเทียบเท่าคุณสมบัติที่กล่าวมาข้างต้นได้

นอกจากนี้ peace journalism ยังได้เสนอการก่อสร้างระบบคิดในการออกแบบวิธีการนำเสนอข้อมูลความขัดแย้ง หรือความรุนแรงเสียใหม่ โดยเน้นย้ำว่าสื่อเพื่อสันติภาพไม่ได้หมายถึงการละเลยเพิกเฉยไม่นำเสนอความรุนแรง แต่เน้นที่วิธีการนำเสนอมุมมองจากหลากหลายฝ่ายที่มากพอ และสามารถเรียบเรียงข้อมูลให้รอบด้านเพื่อสร้าง ให้เกิดเวทีสนับสนุนกลไกของการมองหา "ทางออก" ให้มากที่สุด

ในอีกแง่หนึ่งของการสื่อสารเพื่อสันติภาพ นั่นคือแง่ที่เป็นโครงการหรือกิจกรรมของการมีส่วนร่วมในการผลิต การสื่อสาร และการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสันติภาพ หรือ peace-oriented communication นั้น เป็นความพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคประชาสังคม ในการใช้สื่อและการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงในเชิงบวกให้กับกระบวนการสร้าง สันติภาพ เหมือนที่พวกเราในพื้นที่และ ณ ที่นี้ กำลังทำกันอยู่ กิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเวที การผลิตรายการวิทยุ การสร้างกิจกรรมของกลุ่มผู้หญิงเพื่อสื่อสารความคิดของตน หรือแม้แต่การผลิตสินค้าชุมชน เพื่อกระจายไปสู่กลุ่มคนทั้งภายนอกและภายในชุมชน ก็นับเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรม และศักยภาพของชุมชน เพื่อให้สังคมได้เห็นถึงสภาพที่แท้จริงของชุมชน และมองออก ว่ามันมีชีวิตคนอยู่ในความขัดแย้ง รวมทั้งตระหนักว่าชีวิตคนนี่แหละที่เป็นเหตุผลใหญ่ที่เราต้องเดินไปสู่สังคม สันติภาพ

ในส่วนของกลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องกับ Peace-oriented communication นั้น มีความหลากหลายทั้งกลุ่มนักวิชาการ ที่มีความรู้เฉพาะทางในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประชาชนทั่ว ๆ ไป กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนด้านต่างๆ กลุ่มประชาสังคม รวมไปถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ หรือคนที่ทำงานในแวดวงสื่อด้วยก็ได้

ผศ.วลักษณ์กมล สรุปการสื่อสารเพื่อสันติภาพมตินี้ใหม่ นั่น ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับ องค์กรสื่อ นักสื่อสารมืออาชีพ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารเท่านั้น แต่มิติของการสื่อสารเพื่อสันติภาพ ที่สามารถทำให้เกิดผลได้จริงนั้น ต้องเป็นการประสานเครือข่ายทั้งส่วนที่เป็น Peace journalism และ Peace-oriented communication เหมือนแนวคิดการดำเนินงานที่งานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ และอีกหลายโครงการดีๆ ที่ดำเนิน

อยู่ในขณะนี้

ใครบ้างมาร่วมงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้

แน่นอนว่ามีคนจากเครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้มาร่วมและแสดงผลงานเกือบ 100 คนต่อวัน ซึ่งวันที่สองอาจจะลดน้อยลงไปบ้าง ในวันแรกของช่วงบ่าย ระหว่างเวทีสื่อเสวนา: "การสื่อสารกระบวนการสันติภาพ" มีแกนนำและเครือข่ายนักศึกษาชายแดนใต้จากสถาบันต่างๆ ประมาณ 30-40 คนเข้ามาช่วยปฏิบัติงานการทำงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่นำเสนอว่าเครือข่ายนักศึกษาจำนวนหนึ่งเป็นเครือข่ายแนวร่วมทางการเมืองของขบวนการบีอาร์เอ็นในรายการข่าว ซึ่งอยู่ระหว่างการตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง ซึ่งคณะผู้จัดงานฯ ได้ประสานกับแกนนำให้สื่อสารแสดงออกได้ในระดับที่เหมาะสม บนฐานคิดการเคารพการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี "บอกเล่าเสียงต่างให้ปรากฏในพื้นที่สาธารณะอย่างสันติวิธี" ทั้งนี้ นายเสริมสุข หนึ่งในวิทยากร ระบุว่า ในช่วงท้ายของการการเสวนาได้คุยกันอย่างเปิดใจกับกลุ่มและแกนนำนักศึกษา ยอมรับว่ารายงานที่ออกไปขาดความสมบูรณ์ในส่วนของการฝ่ายที่ถูกกล่าวหา เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ตามด้วยคำขอโทษส่วนตัวที่เห็นว่าเมื่อเกิดความผิดพลาดที่ไม่ได้เจตนา การกล่าวคำขอโทษเพื่อบอกถึงความจริงใจที่มีต่อกัน ไม่ได้คิดว่าเป็นเรื่องเสียหน้าอะไร ดีใจที่ได้คุยกันอย่างตรงไปมา

ผู้เข้าร่วมงานอาจแบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ คือ

- (1) กลุ่มสื่อประเภทต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนใต้ที่เข้ามาจับพื้นที่สถานการณ์ความคืบหน้า และทิศทางของกระบวนการสันติภาพหลังวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2013 ในกลุ่มนี้ มีวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สลาตันปัตตานี เป็นแม่ข่ายในการถ่ายทอดเสียงวิทยุและแปลเป็นภาษามลายูตลอดงานสองวัน และร่วมออกบูทนำเสนอบทบาทการทำงานขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคม เคเบิลยะลาเน็ตเวิร์ค ที่มาร่วมออกบูท และถ่ายทอดสดภาพและเสียงในลักษณะ Multi-Media Platform ที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทั้งทางเคเบิลทีวี ทางทีวีอินเทอร์เน็ต และทางสมาร์ตโฟน รวมทั้งการชวนเครือข่ายภาคประชาสังคมไปสัมภาษณ์ออกอากาศเป็น "ช่วงเวลาพิเศษ" เพื่อให้เครือข่ายได้นำเสนอผลงานผ่าน 'เครือข่ายโทรทัศน์ชุมชน' มีโทรทัศน์มัลติของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ที่ดำเนินการผลิตโดยอามาน โปรดักชั่น กรู๊ป มาร่วมออกบูทและผลิตรายการเสวนาสดๆ หลายเทปรายการ มีรายการวิทยุเยาวชน ศูนย์ฟ้าใสจังหวัดยะลา มาออกบูทและรายงานผ่านทางวิทยุชุมชนเป็นระยะ กลุ่มผู้ผลิตสื่ออิสระ อาทิ เอฟที มีเดีย มาจัดฉายสารคดีและนำเสนอกลุ่มย่อย เครือข่ายช่างภาพชายแดนใต้ มาร่วมจัดนิทรรศการหลายกลุ่ม โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ร่วมออกบูทและร่วมถ่ายทอดสดผ่านอินเทอร์เน็ต ฯลฯ
- (2) กลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชนที่มาร่วมจัดนิทรรศการและออกบูทนำเสนอการดำเนินงานของตนเอง ได้แก่ สภาประชาสังคมชายแดนใต้ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) ปาตานีฟอรัม มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) โรงเรียนอักษรศาสตร์มาเปิดบูทนำเสนอการผลิตสารคดีโดยกลุ่มนักเรียน โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP Project) มูลนิธิเียวยา ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศวชต.) โครงการการพัฒนากระบวนการข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้จังหวัดชายแดนใต้ (K4DS) มาเปิดอบรมเชิงปฏิบัติการการเข้าถึงและการค้นหาข้อมูลสำคัญในฐานะข้อมูลฯ เป็นห้องย่อยในวันแรกมีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 25 คน เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ มาร่วมแสดงนิทรรศการ ชวนเครือข่ายผู้หญิง กลุ่มสูญเสียต่างรวมจำหน่ายสินค้า และอ่านแถลงการณ์ในช่วงปิด

งาน เป็นต้น

- (3) เครือข่ายภาคประชาสังคมที่มาร่วมงานแต่มีได้ร่วมจัดบูทนิทรรศการ อาทิ วิทยาลัยประชาชน (วันแรกมาร่วมงานประมาณ 25 คน และวันที่สองมาร่วมงานประมาณ 60-70 คน) กลุ่ม Awan Book เครือข่ายเคลื่อนไหวประเด็นการกระจายอำนาจ เครือข่ายวิทย์ชุมชนและนักจัดรายการวิทยุชุมชนภาคภาษามลายู (วันที่สองมาประมาณ 20 คน) เครือข่ายนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ กลุ่มด้วยใจ มูลนิธิเอเชีย เครือข่ายชุมชนศรัทธา (กัมปง ตักวา) นักเรียนจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประมาณ 60 – 80 คน สำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ สถานีไทยพีบีเอส เป็นต้น

ทั้งนี้ ทางคณะผู้จัดงานฯ พบว่า การมาจัดงานวันสื่อทางเลือกชายแดนใต้ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา แม้จะมีจุดอ่อนที่ทำให้เครือข่ายภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ซึ่งล้วนมีฐานปฏิบัติการอยู่ที่จังหวัดปัตตานีมาร่วมงานไม่สะดวกนัก ทว่ากลับมีจุดแข็งที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ เครือข่ายที่มีฐานปฏิบัติการอยู่ที่จังหวัดยะลา เช่น ศูนย์ฟ้าใส วิทย์ร่วมด้วยช่วยกัน สลาตันที่มีแม่ข่ายจ.ยะลาด้วย ยะลาเคเบิล เน็ตเวิร์ค และโทรทัศน์มลายู มีความรู้สึกและ "ความเป็นเจ้าของพื้นที่" แสดงออกการมีส่วนร่วมในงานนี้สูง โดยขอเป็นเจ้าภาพหลักในการสื่อสาร ดำเนินรายการ และถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารผ่านสื่อที่ตนเองมีอยู่ทุกช่องทาง และเป็นการโอกาสดีในการเข้ามา "สนทนาทางความคิด" กับสถาบันวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งมีทั้งคณะนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาภาษามลายูเป็นจุดแข็งเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพในอนาคตมากขึ้น.